

До сторіччя затвердження Тризуба Державним гербом Український інститут національної пам'яті спільно з Національним музеєм історії України відкрили виставку "Символ твоєї свободи". Матеріал про виставку читайте в наступному числі "СП". Фото Георгія Лук'янука та Едуарда Овчаренка

Не захищатись, а наступати, не просити, а вимагати

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відкриваючи засідання, голова ВУТ "Прогвіта" Павло Мовчан закликав Президента захистити українську мову, адже русифікація загрожує не лише державній мові, а й державі загалом.

— Президент має абсолютно всі повноваження, якими його наділила Конституція, щоб вирішити мовне питання. І є всі підстави вимагати цього від нього як від гаранта Конституції України. Мені не треба вас переконувати, що русифікація в українській інформаційній сфері загрожує державі. Ви бачите, як ставлять наголос у деяких медіа. Чому ведуть програми російською мовою, чому російські медійники працюють в українській сфері? Як делеговані від Путіна? Ми тільки так можемо це трактувати, — наголосив Павло Михайлович.

Академік НАПН України Георгій Філіпчук у своєму виступі звернув увагу на необхідність ухвалення Закону "Про українську мову". Практика таких законів існує по всьому світові. Також він зазначив, що сьогодні наша країна не має програми підтримки закордонного українства. Немає у світі країн, які б не піклувалися про своїх співвітчизників. Це має бути програма підтримки українськості.

Серед проблем відзначив погане засвоєння випускниками шкіл української мови. Із 230 тисяч дітей, які склада-

ли ЗНО, із завданнями з української мови та літератури впоралися лише четверо. 8 найрейтинговіших телевізійних каналів проводять не просто русифікацію, а антиукраїнську політику. Мільйони українських дітей вивчають російську мову, а в Росії 2016 року лише 160 факультативно вивчали українську. Наша зовнішня політика має формуватися дзеркально, відповідно до своїх національних інтересів.

— РФ усі роки незалежності України активно русифікує нашу державу. Використовуючи цей сегмент, вона змогла зайти на територію Криму і Донбасу. Інша загроза від румунської, угорської, польської мов. Сусіди вважають, що за державний кошт наші навчальні заклади мають навчати дітей цих мов. Ми не проти, щоб вони вивчали свої рідні мови. Але це необхідно робити у позаурочний час, за власний кошт. На Буковині й Закарпатті є села, де люди не розуміють української мови. Їхні діти не можуть мати перспективи в Україні, а сусідні держави готують для себе дешеву робочу силу.

Питання мови — не лише мовна політика. Це й питання паспортів. Хоча подвійне громадянство й заборонене Конституцією України, але ми ніяк не можемо

ухвалити закон, який би передбачав відповідальність за подвійне громадянство.

Неприпустимо, щоб у владі були люди, які не знають нашої культури, ментальності. Потрібно створити департамент або міністерство захисту української мови, як це є в багатьох країнах. Також маємо перекрити потік брехливої російської інформації, — підкреслив голова партії "Патріот" Микола Големша.

— Всі повзучі мадяризації, колонізації, румунізації організовані Росією. А все це роблять заради суцільної русифікації України. Це глибинна антиукраїнська діяльність, яка здійснюється системно.

У країні ведуть антиукраїнську кадрову політику, насамперед це стосується Міністерств культури та інформаційної політики.

З телеканалів масово звільняють свідомих українців. Натомість призначають людей, які далекі від телебачення і від української мови. Ситуація вкрай небезпечна. Проти України триває стратегічно й тактично розроблена війна. Це війна, яка може забрати у нас країну. Начебто були заборонені російські канали, але цю роботу виконує агентура всередині України.

Закінчення на стор. 6

УКРАЇНСЬКА МОВА: БІЙ АНТИДЕРЖАВНИКАМ

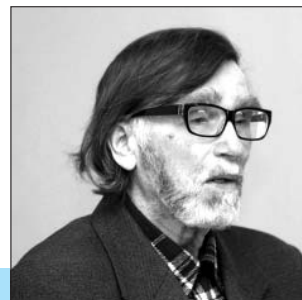
2-5

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

7-9

ПИСЬМЕННИК ДЕРЖАВНОГО ТАЛАНТУ

10

ПАМ'ЯТІ ОЛЕСЯ ЗАВГОРОДНЬОГО

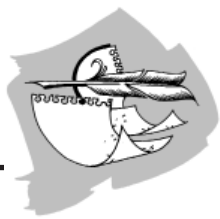

12

АРТ-КАЛЕЙДОСКОП

14-15

● Без української мови не буде України

З ініціативи ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка 21 лютого, в Міжнародний день рідної мови, у Києві відбулася науково-практична конференція.

Співорганізаторами заходу виступили Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ та Інститут української мови НАНУ. Вели конференцію Павло Мовчан, голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, та академік Микола Жулинський, директор Інституту української літератури ім. Т. Шевченка.

До участі в конференції зголосилися десятки знаних науковців, громадських діячів, політиків. Головною турботою науковців і причиною вмотивованого занепокоєння є реальна загроза повноцінному функціонуванню української мови в різних сферах суспільного і державного життя, її існуванню й розвитку. Недостатня увага до мови з боку владних структур, нерозуміння важливості її збереження і збагачення, зневаження основних законів утвердження і зміцнення державної мови як об’єднувальної сили, може обернутися у близькій перспективі катастрофою — і саме на цьому наголошували науковці і громадські діячі.

Учасники конференції написали Звернення до Президента України Петра Порошенка з вимогою робити все, що належить Гаранту Конституції заради розвитку країни і утвердження державної української мови.

“Наша боротьба за українську мову є боротьбою за нову, демократичну Україну”

Павло ГРИЦЕНКО,
доктор філологічних наук, професор,
директор Інституту української мови НАН України:

— Хочу насамперед привітати з Днем рідної мови і побажати усім сили і наполегливості в русі вперед. У реаліях України я з формулюванням назви цього свята не погоджуюсь абсолютно — це має бути не день української мови чи рідної, а день утвердження. Бо сама ідеологія захисту перетворює нас не на суб’єкт, а на об’єкт. Ми постійно маємо бути в стані виживання, оборонятися, кидаючи всі сили, щоб пояснювати ту чи ту вигадку російських спецслужб, установ і продажних журналістів — і з Москви, і наших, які формулюють такі позиції, що вони цілкомито перекреслюють перспективу українськості України. І наш депутатський корпус, а серед депутатів є багато освічених, розумних, україноцентричних, та все одно через якісь канали і вони заражаються отією енергетикою байдужості й прихованої антиукраїнськості. Приклад: було звернення до Президента України, яке я підписав торік у липні. Там було чітко обґрунтовано проголошення 2018 як Року української мови — початку трансформації мовного і ментального буття України. Це не мала бути одномоментна акція. Коли лист подали до Уряду, нас підтримали Міністерство інформполітики, Міністерство освіти і науки, НАНУ, яка зараз є об’єктом нападок, але вона перша однозначно підтримала — і лише Міністерство культури відповіло, що “...треба подумати, що може це на майбутнє...” І мої перемовини з представниками АПУ були драматичними — то була не просто байдужість, я відчув насміх: “А може, треба рік писанки, а може, ще чогось...” Мало

що може бути треба! Хіба, може, хтось із мислячих політиків поставити це в один ряд?! Адже є речі надважливі, стратегічні! І працівники АП мали би це розуміти — і я думаю: саме тому, що розуміють, тому не роблять нічого на утвердження української мови.

Я зустрічався з Рибачуком (заст. міністра культури — *Ред.*) і напрому казав, що його позиція антиукраїнська. І ми маємо розуміти, що виступи наших політиків і міністра освіти (після вимог Угорщини щодо нового Закону про освіту), які одразу побігли торгуватися — “може, щось ми поміняємо...” — вияв неповаги до України. Який може бути торг? Жодних торгів і спекуляцій навколо української мови бути не може!

Сьогодні не маю надії, що діловий, конструктивний діалог з нашою владою може принести той результат, на який розраховуємо. Ми мусимо зрозуміти всі разом правильність засади — влада належить народу. І ми маємо йти в маси: науковці, інтелігенція, культурні діячі, і формувати своє поле тих, хто буде працювати на цій ниві... Маємо об’єднатися і будувати засади державності — українськомовний простір. Я мушу зізнатися у причетності до кола мовознавців. Мовознавців, у яких дуже різна позиція, на превеликий жаль, і які не є єдиноманітним середовищем у ставленні до української мови. У багатьох сидить приховане радянське, антиукраїнське. Нещодавно відкрив для себе: професор, мовознавець, пише про іншого мовознавця велику статтю. У цій філігранній, віртуозній праці жодного разу не сказано, що цей вчений досліджував українську мову. Він досліджував “мову краян”, “мову нашого народу”, “вивчав рідну мову...” — але жодного разу не сказано, що то українська мова! Професор! Заслужений! То чого чекати від зросійшених чиновників? Тому й проігноровано заклик 178 депутатів ВР до Президента України оголосити Рік української мови. Бо самого етноніма “українець” уникають: говорять не про Україну, а про державу. “Українська мова” скоро буде сприйматися як “буржуазний націоналізм” за часів Брежнєва-Суслова. Уже скоро ми будемо не українцями, а “державинами”. І не випадково міністр МЗС Клімкін заявляє,

що треба історією займатися, а не мовою, а росіяни чергову “бляку” нам виставили в ООН, де стверджують, що українська мова почала розвиватися лише на середньому часовому відрізку розвитку російської (десь поруч із нею, всупереч науковій реальності, білоруська мова).

Тож провокації є, провокації будуть. А наша увага повинна бути зосереджена на тому, щоб розуміти, що і як нам робити. Задля того Інститут української мови НАНУ висуває ідею створення широкого громадського моніторингового центру. Маємо знати реально, що відбувається на місцях.

Ми повинні зробити ще один важливий крок — кожен повинен передплатити хоч один комплект газети “Слово Просвіти” для села. Бо туди наше слово не доходить. А в регіонах ситуація складна — ось нещодавно відвідали Одещину. Побували у районних центрах, в обласній адміністрації. У селі з красномовною назвою “Рассвет”, людині, яка не вимагала нічого додаткового, а лише української мови, гарантованою державою, Конституцією, в школі — спалили машину, попустили майно. Мер міста Ізмаїл самовпевнено заявив: “Тут завжди так було, і так буде” — такі не бояться ні закону, ні Верховної Ради. Бо він там князь, і поки влада буде відділена від народу, він усесильний. Тому наша боротьба за українську мову є боротьбою за нову, демократичну Україну. Українській мові у цьому процесі належить центральне місце — хочу про це нагадати і міністру Павлу Клімкіну, й істориків Ярославу Грицакові, який нещодавно в інтерв’ю “Новому часу” заявив, що треба займатися економікою, а не мовою. А хто йому заважає займатися економікою? Де суперечність? Яким чином розвиток української мови заважає займатися економікою?

Ми маємо відмовитися від ілюзій, взяти на себе відповідальність за творення мовного простору України, українськоцентричного за ідеологією, формою, за притягальною силою. І тоді ми не втрачимо тих, хто їде десь працювати — бо тут буде розвиток і процвітання. Домінанта українськості, української держави дасть наслідки. Це спільна думка нашого Інституту.

ПРО МОВУ для гібридів: “на вимогу” чи “прийнятну для сторін”

Ірина ФАРІОН,
доктор філологічних наук:

— Нове словоблудство шириться через мовні місцеві ухвали, а найбільше через мовний закон 5670д (так званий доопрацьований), що зараз у Верховній Раді у профільному комітеті з питань культури і духовності. Насправді нічого “доопрацьованого” в цьому законі нема, крім як заведення до багатостраждальної освітньої ст. 17 у п. 7 “офіційних мов Європейського Союзу”. Не можуть лакеї не прогнутися тепер перед новим господарем: треба всюдю втулити мови ЄС. Так себе поведуть лише залежні, несамоїтні та ущербні істоти. Отже, хвостик біля цифр, що д, розрахований хіба на дурнів.

1. Цей закон 5670д, що розпіярений як закон “від громадськості”, — є насправді законом від Самопомочі, НФ та БПП, що найняли собі на службу лакеїв “від громадськості” при Мінкульті у вигляді так званої координаційної ради з мовних питань.

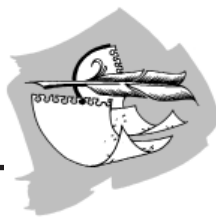
2. Представники цих фракцій, зокрема І. Подоляк, Г. Гопко, О. Юринєць та ін., цей закон тупо списали із закону 5669 (автор С. Головатий), який депутати-свободівці, а також М. Княжицький і М. Матіос зареєстрували у ВР 19 січня 2017 року.

3. У цей закон 5669, що був зареєстрований у Раді ще 10 січня 2013 року (а тепер перереєстрований) тодішніми опозиційними фракціями (Батьківщина, УДАР, Свобода), внесено концепційні правки, що закріплюють уживання поряд із державною мовою інших мов. Найодіозніша серед цих правок у першому розділі, ст. 1, п. 2: “Статус української мови як єдиної державної мови не може бути підставою для заперечення мовних прав і потреб осіб, що належать до національних меншин”, що насправді пе-

ренесена у цей законопроект із закону Ківалова-Колесніченка, ст. 6. Звісно, що далі закон 5670д, що списаний із закону 5669 у його добрій базовій частині, можна не читати, бо будь-який його добрий пункт буде оскаржено через пункт 2, ст. 1. Особливо оскаржені будуть дуже вагомими приписи із закону 5669 про Національну комісію зі стандартів української мови, про Центр української мови, про Термінологічний центр, про Інститут Уповноваженого, про мовну експертизу. Усі ці пропозиції скопійовано (себе вкравлено з умним лицем) у законі 5670д, але чудодійно знейтралізовано пунктом 2 статті 1.

4. Проте ліберальні творці мовного закону на цьому не спинилися. У законі, який вони назвали “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, ці просвітлені законотворці чомусь у понад 20-х статтях із 59-х вживають термін “інші мови”, а у 5-х статтях вживають термін “мови національних меншин” (див. про це: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/58d90d537afe3/>). І це попри те, що вони, на превелике горе, взяли ще й писати закон про мови нацменшин... Понад то, в освітній ст. 17, що відкриває дорогу для навчання мовами нацменшин по всій освітній вертикалі, ці лакеї постійно покликаються на закон “Про національні меншини в Україні”, “Про дошкільну освіту”, “Про загальну середню освіту” замість того, щоб творити україноцентричний закон і тоді до цього новоствореного закону достосовувати інші. І це зрозуміло: лакеї мусять підперти себе чинним колоніальним законодавчим полем, бо на зміну його вони не здатні, з огляду на свою ж колонізованість.

5. Закон 5670д заводить у наш простір дивний соціолінгвальний термін гібридного змісту “мова прийнятна для сторін” і поширюється ця гібридність на органи правопорядку (ст.13, п. 2), обслуговування споживачів (ст. 26, п. 2), медицину (ст. 29, п. 2), транспорт (ст. 32, п. 3). Цікаво, як цей припис можна здійснити? Чи є щось подібне в Німеччині, в Польщі, Англії, Чехії та ін., коли для мене прийнятна там, до прикладу, лише моя українська мова у сфері обслуговування. Чи не ідіоти? Ні. Вони просто ГІБРИДИ, бо малороси. Цього ідіотизму ви, звісно, не знайдете у законопроекті 5669.

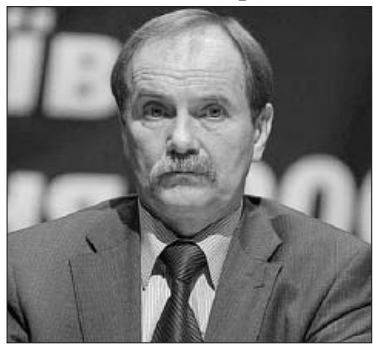
і консолідуючий чинник держави»

б. Творці закону для “д” (тобто для гібридодурнів), звісно, що чолом гепнулися перед мовами ЄС (тільки англійська — це вже не ЄС) та й повписували їх до статті про мову науки (ст. 18), про книговидавництво і книгорозповсюдження (ст. 22, п. 3), до електронних інформсистем (ст. 23, п. 1). Особливо взоруше припис захищати докторські та кандидатські дисертації мовами ЄС. Замість того, аби дбати про розвиток НАУКОВОГО стилю української мови і неспинний розвиток її термінологічної системи у супротиві до чужих терміносистем, то ці представники племен ботокуди НЕЙТРАЛІЗУЮТЬ розвиток нашої інтелектуальної думки питомою мовою і ставлять науковців на службу до чужих мов та держав! Словом, курс на космополітизацію науки взяли. Адже тепер у вишах за те, що ти читаєш лекції мовами ЄС, тобі заплащать більше грошей, а коли **статтю** опублікуєш англоязиком, то тобі докинуть 250 балів у рейтингу, тоді як **за монографію** своєю мовою отримаєш всього лиш 40 балів!!! Чи є ще більша маніфестація своєї вторинності, ніж та, що в освіті та науці? Коли нема усвідомлення свого, то йдеться про чуже.

Вчіть які завгодно мови і по-слугуйтеся ними на Міжнародних наукових конференціях, але у своїй державі навчіться бути гідними мови Шевченка, Франка, Лесі, останні з яких неабиякі поліглоти, але з єдиним вибором українськомовної України.

Отже, новозаведені гібридні терміни “*мова прийнятна для сторін*” чи “*мова на вимогу споживача*” і ще щось подібне — це все затримання мови окупанта в нашому просторі. Для початку, прочитайте 10 статтю Конституції України, де державна мова лише **УКРАЇНСЬКА**, а не “прийнятна для сторін”. Вигадують усе що завгодно, аби лиш закріпити стан раба у власній свідомості й у власній країні.

Сучасна Європа — світ національних держав

Іван ЗАЩЕПЬ,
співголова громадської організації
“Україна—НАТО”:

— Сучасна Європа — світ національних держав. І я б хотів подивитися на проблематику української мови саме через природу національної держави. Нагадаю, що українська держава відновлювалася саме в річичі європейської державотворчої традиції як держава національної традиції як держава національного типу. Це означає, що українська мова, українські традиції, українські звичаї лежать в основі суспільної організації абсолютно в усіх сферах. Таке розуміння властиве європейським державам. І таке розуміння є в

засадничих документах нашої держави — “Декларації про державний суверенітет України”. Там у першому розділі “Самовизначення української нації” зазначено, що Україна захищає національну державність. Тут йдеться про владу і громадян. Якщо ми звернемося до “Конституції України”, її 10, 11, 12, 20, 53 і 65 статей, то побачимо, що тут закладено саме національний тип державності. А це означає, що не передбачається ніякої конкуренції між мовами національних меншин, зокрема російською, і українською. Боротьба за українську мову — це боротьба за право жити, право бути українській нації.

У нас саме базові підстави піддають ревізії в кількох напрямках. Перший — законодавство, другий — історія, третій — розуміння нації, народу загалом. Це термінологічні речі, що запускають не лише в науковий, а й у широкий суспільний обіг. Вони піддаються ревізії через дію іноземних структур, таких, як російський культурний центр, і багато інших. Що відбувається на законодавчому рівні? Існує Закон “Про засади державної мовної політики” Ківалова-Колесніченка. Це страшний закон за своєю суттю. Він абсолютно нівелює все те, що було закладено раніше у плані українізації українського життя.

Другий Закон — “Про ратифікацію Європейської хартії мов національних меншин”. Цей закон вивіщує мови національних меншин над українською. Можна звернутися ще до інших законів, що спрямовані саме на ревізію конституційних засад української мови і національного типу державності. Візьмімо, наприклад, статтю 48 — “Мова викладання у закладах вищої освіти”. З одного боку сказано, що мовою викладання у закладах вищої освіти є державна мова. А далі зазначено, що заклади вищої освіти або їхні структурні підрозділи, утворені іноземними державами, а також вищі навчальні заклади приватної форми власності мають вільне право вибору мови навчання. Тобто, приходять інша держава в наш державний організм і обирає собі мову навчання. І кожне мовне законодавство зіткане з таких протиріч.

Тому наше перше завдання (і науковців, і політиків) — внести зміни до мовного законодавства. Треба створити моніторинговий центр і проводити моніторинги, а їхні результати використовувати у своїй роботі.

Також хочу привернути увагу до того, що діється в нашій історії. Зокрема до рішення Шевченківського комітету, який нагородив Національною премією ім. Тараса Шевченка Сергія Плохія за книжку “Брама Європи, або Історія України від скіфських воєн до незалежності”. Я ретельно її прочитав і мушу сказати, що це технологія боротьби з національним типом української держави.

Які є засадничі речі в цьому виданні? Перша: народ і нація — це важливі, але не визначальні елементи української історії. І в результаті українська нація з’являється у цій книжці аж у теперішньому часі. Раніше її начебто не було. Там є козаки, колиса “трех братніх народів”, там є поляки, росіяни,

євреї, там є всі, крім українців. Друга вражаюча теза цієї книжки: української нації сьогодні немає. Вона тільки формується. І формується як багатонаціональна і мультикультурна нація. Таке тлумачення не відповідає тому, що написано у “Декларації про Державний суверенітет України”.

Автор говорить, що це книжка не про історію нації, народу, а про історію території. І він розглядає цю територію як умовну шахову дошку, яку можна залюдити будь-якими меншинами. Його мета — побудувати в Україні політичну націю, багатомовну та багатокультурну. Українська нація в кращому випадку виступає лише як демографічна група. І Шевченківський комітет надає цій книжці перемогу!

Нам абсолютно штучно нав’язали розуміння нації як політичної. Це було зроблено для того, аби розірвати зв’язок національного будівництва з державним. А в Європі є розуміння громадянської нації. Тобто, людина себе ідентифікує як громадянина через інститут громадянства. Якщо ти громадянин, то маєш права, обов’язки.

Поняття політичної нації створене для того, щоб наповнити її багатокультурністю і відірвати від державотворчого процесу. А в світі немає національної держави, яка б не мала етнічного підґрунтя, яка б не мала національних ознак.

Куди нас штовхають такі історики, куди нас штовхає Шевченківський комітет, наша влада, законодавство? Вони обеззброюють нас ідеологічно, ментально, філософськи. І це відбувається під час найбільшого випробування для нашої нації, коли триває війна.

А в світі ми бачимо зовсім інші процеси. Ліберальний світ пасує перед наступом консервативних ідей, світ занурюється в епоху націоналізму. Що це означає на практиці? Держави займатимуться політикою протекціонізму щодо своїх економічних систем, своєї мови, своєї культури. Кілька років тому Меркель, Саркозі й Кемерон зробили заяву, що політика мультикультурності деградувала, а нас штовхають у цей бік. Війна начебто дещо приглушила в Україні тему двомовності, але вона не зникла і чекає свого часу.

Що я пропоную в цій ситуації? По-перше, необхідно ухвалити закон “Про українську мову”, в якому зазначити, що українська мова — найбільше надбання української нації і визначити державні функції цієї мови.

По-друге, новий закон не треба ув’язувати з законом КаКа, який необхідно скасувати через Конституційний Суд, що має всі підстави сказати: це неконституційний закон не тільки тому, що суперечить 10-й статті Конституції України, а й тому, що був ухвалений з порушенням регламенту.

І не треба думати, що це сьогоднішня ініціатива. 1999 року було подання народних депутатів України, і тоді суд ухвалив блискуче рішення з мовного питання.

Я проти того, щоб ми обирали тактику захисту. У цьому питанні маємо вести діалог на найвищому рівні, а для цього вимагаємо зустрічі з Президентом України.

Державна українська мова. Труднощі утвердження

Олександр ПОНОМАРІВ,
доктор філологічних наук, професор
Київського національного університету імені Тараса Шевченка:

— У колишньому Радянському Союзі українська мова не була державною в Україні. Рамки її вживання то звужувалися, то розширювалися залежно від політичної кон’юнктури. Наприкінці існування Російської імперії під вивіскою Союз Радянських Соціалістичних Республік становище української мови в Україні мало досить жалюгідний вигляд, особливо в південно-східній її частині, де мова була майже цілком витіснена з офіційного вжитку. Але в тих сферах життя, де українська мова все-таки залишалася, вона поставала в літературному, в нормованому вигляді. Завдяки праці українських мовознавців (часом не дуже безпечній) мова викристалізувала свої норми, збагатилася лексичні, граматичні, стилістичні та інші засоби. Здавалося б, зі здобуттям незалежності України українській мові буде повернуто всі функції, які були відібрані в неї в часі творення “нової історичної спільноти — радянського народу” з єдиною (звичайно ж, російською) мовою.

Настав щасливий день 28 жовтня 1989 року, коли Верховна Рада УРСР прийняла закон “Про мови в Українській РСР”, у якому йдеться: “Відповідно до Конституції Української РСР державною мовою Української Радянської Соціалістичної Республіки є українська мова”. Таке саме записано і в Конституції України, прийнятій Верховною Радою 28 червня 1996 року (ст. 10). Державна мова — затверджена законом мова, обов’язкова до вжитку в органах державного управління, діловодства, в громадських організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, в галузях зв’язку та інформатики, у війську, міліції (поліції), в спорті тощо. Ці функції української мови підтверджено й Ухвалою Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року.

І ось уже 29-й рік ми утверджуємо українську мову як державну в нібито незалежній Україні. Як утверджуємо? Погано й нерішуче. Боїмося (не всі боїмося, а лише наші найвищі владці), що про нас подумають ближчі й далі сусіди, яким силкуємося догодити. Ми вже мали рік англійської мови в Україні, у Львові (у Львові!) був день російської мови. Саме того дня Росія захопила Крим, який здали без жодного пострілу начебто для того, аби зберегти життя людей. Але після здачі Криму Росія розв’язала війну на Донбасі, де загинуло й гине стільки людей, що жодне офірування своїх теренів цього не виправдає.

На радіо й телебаченні приймають якісь квоти, але української мови там стає дедалі менше, бо більшість учасників інтерв’ю,

шоу, різних заходів говорить мовою країни-агресора. Де беруться оті соціологи, політологи, астрологи, психологи, дієтологи, проктологи, які в своїх виступах використовують російську мову в її українському територіальному варіанті? Узяти хоч би “практикуючого психолога” І. Сторчака, від поради якого в мене особисто підіймається тиск. Або передача “Голос країни” на телеканалі 1+1, де діти співають і спілкуються українською мовою, а їхні наставники й цінувальники Потапи, Могилевські, Дорни та ще якісь особи нав’язують їм і всім глядачам свою російськомовну меншовартість.

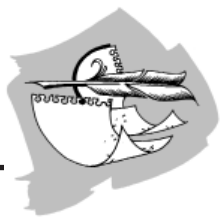
Наприкінці 80-х років ХХ століття, коли Україна ще не була незалежною державою, на хвилі національного піднесення українською мовою почали спілкуватися дедалі більше людей, особливо молоді, навіть на Півдні й Сході України. Але коли президентом став Л. Кучма і з подачі Д.Табачника оголосив, що “національна ідея не спрацювала”, почався відступ від українськоспрямованих позицій, серед них і з поширення української мови. За часів В. Януковича українська мова зазнала ще важчих випробувань. Нового поштовху для відродження мови мала надати Революція Гідності, але цей порив був погашений підкинутим із Кремля гаслом “Єдина країна — Єдина страна”, яке помайданна влада запопадливо порозклеювала у всіх громадських місцях, щоб воно кілька років било по очах українців, спантелічувало їх і заохочувало до двомовності в загальноукраїнському вимірі.

Дуже багато розмов ведеться в нас про українську політичну націю. Але для того, щоб її створити, потрібно утвердити українську етнічну націю з єдиною державною українською мовою, а тоді вже братися до нації політичної. Бо гуртуватися навколо етнічно невизначеного контингенту в політичну націю — справа досить сумнівна.

Коли Чехія після трьохсотлітнього перебування в Австро-Угорській імперії 1918 року стала незалежною державою, її населення, особливо в містах, майже повсюдно розмовляло німецькою мовою. На щастя, до влади в незалежній Чехії прийшла справжня чеська еліта, яка заходилася відроджувати чеську мову по-справжньому, а не тільки декларативно. Президентом став Г. Масаріков і на думку не спало оголошувати державною поряд із чеською німецьку мову. Основним гаслом тоді було: “чехом є лише той, хто розмовляє чеською мовою”.

Однією з причин слабкості позицій української мови є низький духовний рівень українського суспільства, багато представників якого досі почуває себе не громадянами незалежної держави, а середньоаритметичними радянськими людьми, що не бачать жодної різниці, якою мовою розмовляти. А це дуже погано. Як казав відомий український письменник, лексикограф, фольклорист і педагог Борис Грінченко, “яка мова, та й наші думки будуть: московська мова — московські думки”. Тож чимало українців і тепер живе з московською мовою та з московськими думками. Вони в кращому разі байдужі, в гіршому — ворожі до всього українського.

Продовження на стор. 4

«Мова — визначальний і консолідуючий чинник держави»

Продовження.
Початок на стор. 2-3

Дві третини так званого російськомовного населення України — це не росіяни, а зросійшені українці, які за більш-менш сприятливих обставин могли б повернутися до лона рідної мови. Адже «мова — не тільки найкраща, а й найпевніша ознака, за якою ми пізнаємо народ, і разом з тим єдина, незамінна нічим та безсумнівна умова існування народу — це єдність мови» (Олександр Потебня).

Якби нинішньою Україною правила справжня українська еліта, то за 28 з гаком років можна було відродити українську

дають громадянство особам без складання ними іспиту з української мови, так ці особи можуть бути ще й міністрами та іншими діячами. Невже А. Аваков такий незамінний? У роботі його відомства стільки проколів, що порядна людина на його місці давно вже написала б заяву про відставку. Він такої заяви писати не збирається, хоч його можна звільнити за порушення ст. 10 Конституції України.

Як можна виховувати громадян-патріотів України, коли інформаційний простір у нас майже цілком неукраїнський, щоб не сказати антиукраїнський. Про це вже багато писано й говорено. Нещодавно в інтернет-

що маємо чимало прикладів публічного ігнорування української мови. «Який же шалений запас міцності та внутрішньої впевненості в собі, — пише Євген Дикий у згаданій статті, — ми успадкували від предків, якщо в такому ворожому й токсичному інформаційному просторі все ж залишилися українцями!»

Скажімо, під час обговорення наслідків футбольного чемпіонату кілька років тому на одному з українських телеканалів українською мовою говорив посол Польщі в Україні, всі інші учасники передачі використовували російську. На військових навчаннях у Львівській області представник США розмовляв по-

не здійснюються — як через відсутність належного фінансового, технічного, організаційного забезпечення, так і через брак або невиявленість державної волі... Далеко не всім нашим громадянам добре знана багатосотлітня історія росіїщення України, її механізми та відповідні історичні факти. На цьому незнанні вправно грають ті, хто хотів би звільнити українців від тягара української мови: мовляв, свою безперспективність вона завдячує власній неадекватності, народ сам її не хоче. Стало модним заперечувати систематичне придушування українства та його мови й культури в царській Росії та в СРСР, а натомість волати про переслідування російської мови в Україні. Хто розповість про дожелезний ряд історичних фактів, починаючи від того, як Петро I заборонив українське друкарство, а Катерина II ліквідувала українське шкільництво, і, кінчаючи тим, як у 1918 році більшовики розстрілювали на вулицях Києва перехожих, зачувши їхню українську мову, або на початку 30-х років минулого століття винищували всіх «шкідників на мовному фронті», або як уже в недавні брежнєвські часи стежили за тими, хто перевищував допустиму дозу користування українською мовою, і що було з тими, хто виявляв упертість».

До обраного за один тур Президента України неодноразово зверталися історики, лікарі, філологи, митці, священики, академіки, Герої України та інші шановані люди, справжня еліта України, з вимогами скасувати антиукраїнський закон Ківалова-Колісниченка, підтримати українську освіту, особливо на південно-східних теренах, проголосити 2018 рік роком української мови в Україні. Але Президент незворушно мовчить, ніяк не реагує на крики душі українців. Перефразовуючи перші слова зі вступної фрази Марка Туллія Цицерона в зверненні до Катиліни в Римському сенаті 8 листопада 63 р. до н. е., хочеться запитати: «Quo usque tandem... Допоки, пане Президенте, Ви випробовуватимете наше терпіння?»

Нищення українських газет

Євген БУКЕТ,
головний редактор тижневика
«Культура і життя», голова Київського ОО ВУТ «Просвіта»:

— Важливим елементом інформаційної безпеки є українська друкована періодика, яку сьогодні нищать в Україні. Для цього ще за часів Януковича запустили механізм роздержавлення преси. Внаслідок чого знищують великий сегмент українськомовних видань, що багато років поспіль фінансувала місцева влада. Ці видання мають постійних передплатників, свої журналістські школи. Всі ці колективи зараз «викидають» на вулицю під приводом того, що має відбува-

тися роздержавлення. А що буде замість цих видань?

Народний депутат України 3-х скликань Дмитро Чобіт провів журналістське розслідування. Він об'їздив кіоски «Преса» по всій Західній Україні. Як з'ясувалося, у ці кіоски за демпінговими цінами завозять російськомовну друковану продукцію, що пропагує сепаратизм, «руський мір» та багато інших неприйнятних для України цінностей. Ці кольорові видання коштують від 3 до 7 грн, а отже, доступні широкому колу читачів.

Зовсім інша ситуація з українськомовними виданнями. Причому, газету «Культура і життя» продають у цих же кіосках по 10 грн через 50 % націнку. Хоч як це парадоксально, але за часів Януковича українськомовні видання могли зменшувати ціну на реалізацію на зовнішньому ринку. Таким чином мали можливість бути присутніми у медіапросторі.

Уже другий рік поспіль Міністерство культури України фінансує газету «Культура і життя», інші видання, що виходять у Національному книжково-журнальному видавництві лише на 50 % від потреб. Мусимо виживати самі. Міністр говорить, що всі маємо перейти в Інтернет, а друкована преса Україні не потрібна.

У той же час сьогодні в нашій країні можна передплатити 14 спеціалізованих музичних видань, що видаються в Російській Федерації. А в Україні маємо єдиний журнал «Музика», що заснований товариством Миколи Леонтовича 1923 року. Зараз це видання бореться за виживання.

Міністерство культури України позбулося журналу «Пам'ятки України». Натомість академічні установи заснували журнал «Пам'ятки України. Національна спадщина». Сюди перейшли більшість читачів, які цінували «Пам'ятки України». Але це видання повністю позбавлене державної підтримки. Редакція працює на громадських засадах і зовсім не отримує зарплатні.

У Полтавській області рішенням ОДА всі комунальні місцеві ЗМІ перевели в електронний формат. Тепер вони більше не виходять на папері.

А СБУ днями затримала в Чернігівській області велику партію російської друкованої періодики, що з пропагандистською метою завозили на територію України.

Сьогодні прифронтові території завалені великою кількістю російськомовної преси. А Міністерство інформаційної політики України виділяє 11 мільйонів гривень для російськомовної газети, яка розповсюджуватиметься на цих територіях!..

Я переконаний, що такі газети, як «Слово Просвіти», «Літературна Україна», «Українська літературна газета», «Культура і життя», інші патріотичні видання повинні підтримувати держава. Особливо це важливо зараз, коли триває війна. Має бути організована передплата цих видань для південних і східних регіонів країни. Саме звідти щодня до нас приходять десятки листів, там людям дуже потрібні наші газети.

Продовження
в наступному числі.

Фото Ольги ЖМУДОВСЬКОЇ
та Георгія ЛУК'ЯНЧУКА

мову в усіх її виявах на всій території країни. Усі посадовці в публічному мовленні мали б використовувати українську мову. Проводити всі заходи й акції українською мовою. Навчання й виховання від дитячих садків до вищих навчальних закладів здійснювати українською мовою. У Музеї архітектури та побуту, в інших музеях цілої України вести екскурсії українською мовою. У війську та в поліції використовувати виключно українську мову. Тобто виконувати нарешті те, що було накреслено ще невдовзі після прийняття Закону про мови в Українській РСР 29 років тому.

Проте нинішня Україна досить далека від цього. Громадяни, які вживають української мови, не тільки не користуються підтримкою владних структур, а й не мають захисту від агресивно налаштованих протиукраїнських елементів. У газеті «Слово Просвіти» (ч. 29, 23—29 липня 2015 р.) було повідомлення про те, що в курортному селищі Затока на Одещині хулігани побили керівника обласної організації партії «Удар» Андрія Юсова за те, що він розмовляв українською мовою. Юсову та його дружині допомогли перехожі. Міліціанти не лише не втрутилися в конфлікт, а й порадили українцям «не провокувати відпочивальників українською мовою».

Чого можна чекати від тодішніх міліціантів та від теперішніх поліціантів, коли міністр внутрішніх справ демонстративно не розмовляє українською мовою. Мало того, що в нас (на відміну від цивілізованих країн) на-

ному виданні «Обозреватель» (02 січня 2018 р.) виступив молодий біолог, громадський діяч, екс-доброволець «Айдару» Євген Дикий зі статтю «Ящик внутрішньої окупації». Він зокрема відзначає, що на наших телекранах майже повністю ігнорують українську мову. Такого не було навіть у часи радянського застою.

З усіх каналів українська мова є тільки на двох, а переважає лише на одному.

Керівник горезвісного шоу «95-й квартал» Зеленський ставиться до української мови так, як тьотя Мотя з п'єси М. Куліша «Мина Мазайло», і використовує цю мову лише для того, щоб перекривляти когось з українців.

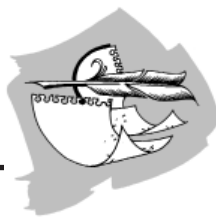
На телекранах показують територіально українські фільми російською мовою. Для закордонних стрічок зрідка застосовують звуковий дубляж, а здебільшого відбуваються українськими субтитрами, яких не всі встигають прочитати.

На радіо людей беруть невідомо звідки; ті люди не мають ні належного тембру, ні виразного мовлення, та ще й не знають ні української мови, ні української історії, ні української культури. Раз по раз в етері чуємо *саме голлове, два студента, по позиціям, давайте співати, сніх, хліп, оди-надицять, мережа й подібний суржик замість найголовніше, два студенти, по позиціях, співаймо, сніг, хліб, одинАдицять, мерЕжа*. У незалежній Україні керівниками Укртелерадіо працювали й працюють російськомовні Бенкендорфи, якісь напівмовні іноземці. Усе це призводить до того,

українському, а представник Національної гвардії України — поросійському. На Громадському радіо посол Франції в Україні відповідає українською мовою на російськомовні запитання ведучої.

Колись Укртелерадіо випускав українськомовні стрічки. Київська й Одеська кіностудії продавали фільми українською мовою для України і російською для інших республік Радянського Союзу. У студії «Київнаукфільм» виходили мультфільми українською мовою. Тепер українськомовних стрічок вітчизняного виробництва майже немає, а українськомовна (оригінальна) версія фільму «За двома зайцями», де звучали голоси неповторних Нонни Копержиської та Миколи Яковченка, на багато років кудись зникла, потім начебто знайшлася, а відтак знову зчезла. Якось один режисер заявив, що потрібно відмовитися від російських фільмів і випускати українські російською мовою. Ось вам підтвердження вищезгаданих слів Бориса Грінченка.

Як тут не згадати керівника Держкомтелерадіо України Миколу Охмаченка, який ще за радянських часів багато зробив для того, щоб наше радіо й телебачення були не тільки українськомовними, а й українськоспрямованими. За керівництва Миколи Федоровича навіть теоретично не могло бути таких прикладів національної ганьби, як наведені вище. Не можна не зачитувати уривку з міркувань академіка Івана Дзюби про ситуацію в Україні: «Закон про мови не виконується. Програми підтримки української мови (як і культури)

Копія: Голові Верховної Ради
України А. Парубієві

ЗВЕРНЕННЯ до Президента України П. Порошенка

Шановний пане Президенте!
Як відомо, антидержавна та відверто антиукраїнська гуманітарна політика Ваших попередників, особливо у мовній сфері, спричинилася до трагічних наслідків: анексії Криму і війни на Донбасі. Зараз спостерігаються подібні тенденції щодо Закарпаття.

Догодзати національним меншинам, які свого часу були впроваджені в Україну з метою її колонізації, — небезпечно для цілісності держави.

Тому звертаємося до Вас, Гаранта Конституції, з вимогою: використовуючи свої повноваження, сприяти якнайшвидшому ухваленню Верховною Радою України Закону України про українську мову, який би відповідав Конституції України та справді сприяв “застосуванню української мови як одного з найважливіших чинників національної самобутності Українського народу, гарантії його національно-державної суверенності” (Указ Президента № 534/2016 від 1 грудня 2016 року “Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості у цій сфері”).

Ситуація, яка склалася в постколониальній Українській державі, передбачена статтею 5 Декларації про право на розвиток, прийнятої резолюцією 41/128 Генеральної Асамблеї ООН від 4 грудня 1986 року. У ній ставиться недвозначна вимога: “Держави повинні вживати рішучих заходів, спрямованих на ліквідацію масових і грубих порушень прав людини, народів і осіб, спричинених такими ситуаціями, які є наслідком апартеїду, усіх форм расизму і расової дискримінації, колоніалізму, іноземного панування й окупації, іноземного втручання і загрози національному суверенітету, національній єдності й територіальній цілісності, загрози війни і відмови визнати основоположне право народів на самовизначення”.

В Україні й досі грубо порушують природне й конституційне право українців на “всєбічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”, на державному рівні ігнорують статті 10 й 11 Конституції України.

Звертаємо Вашу увагу, пане Президенте, що у Вас є предостатньо підстав, аби, використовуючи статті 8 та 10 Конституції України, а також рішення Конституційного Суду від 1999 року, зупинити нову русифікаційну хвилю, яка загрожує існуванню самої української нації, що століттями була позбавлена (434 укази і постанови про заборону української мови) права на рідну мову. І аргументи адептів “русского міра”, що “так історично склалося” лише утврджують у необхідності відновлення наших історичних прав на українську мову, українську культуру і українську історичну пам’ять.

Принагідно нагадуємо, пане Президенте, що згідно з статтями 10-ю та 8-ю, “Конституція має найвищу юридичну силу (а не закон Ка-Ка). Закони та інші нормативно-правові акти ухвалюють на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми

Конституції України є нормами прямої дії”.

Стаття 10 Конституції України стверджує: “Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всєбічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”. Отже, будь-які “домовленості” з приводу функціонування української мови як державної в окремих районах Донбасу, Закарпаття, Буковини є антиконституційними і вимагають від Вас, пане Президенте, застосування відповідних санкцій...

А ще нагадаємо, що відповідно до Рішення Конституційного Суду (№ 10 — рп/99) у пункті I зазначено: “Українська мова є обов’язковим засобом спілкування при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування... в інших публічних сферах суспільного життя”. У пункті II сказано: “У навчальному процесі мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є українська мова”.

Що ще можна до цього додати? Слово за Вами, пане Президенте, щоб Ви, опираючись на ці фундаментальні правові норми, діяли рішуче і відповідально і не дозволяли нікому відступатись від духу Вищого Закону, оскільки у 68-й статті є нагадування, що “кожен зобов’язаний неухильно дотримуватись Конституції України... Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності”. Так само ще раз нагадаємо про заключну дефініцію Конституційного Суду від 1999 року: “Рішення Конституційного Суду України є обов’язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим”.

Відштовхуючись від цих Конституційних положень, ми, учасники науково-практичної конференції, вимагаємо негайно:

1. Скасувати Закон “Про засади мовної політики” від 2012 р. (Закон Ка-Ка).

2. На найближчій сесії ВР ухвалити закон про українську мову в новій редакції.

3. Доручити Національній раді з питань радіо і телебачення позбавити ліцензії тих мовників, які порушують Конституцію України і ведуть мовлення на території держави мовою російського окупанта.

4. Зобов’язати всіх чиновників, зокрема і міністра МВС Авакова А. використовувати лише українську державну мову під час виконання своїх службових обов’язків.

5. Розробити і запровадити цього року Програму розвитку та функціонування української мови до 2028 року.

6. Аtestувати всіх без винятку державних службовців на знання української державної мови.

7. Доручити Урядові підготувати у стислі строки аналітичну довідку щодо реального стану функціонування державної мови згідно з Конституцією України (зокрема ст. 10) в усіх сферах життя країни на всій її території включно з Автономною республікою Крим. За цим

же принципом подати аналіз функціонування російської мови в Україні. Аналітичні довідки мають базуватися на зіставленні демографічної ситуації згідно з останнім переписом населення в усіх регіонах держави. Особливо виділити інформаційний простір країни.

8. Створити за пропозицією Інституту української мови НАНУ громадський моніторинговий центр, широко залучивши до нього різні соціальні групи для всєбічного вивчення ситуації з функціонуванням української мови у всіх регіонах України.

Українська мова є консолідуючим чинником української держави і ті, що її відкидають, відкидаються від єдиного цілісного національного організму. Не хочеш української мови — не хочеш України. Будь-які теребені про поліетнічність чи полікультурність — від лукавого.

Пам’ятаймо, що без мови немає нації, отже, і української держави.

Пане Президенте, нині, коли Україна четвертий рік перебуває в стані війни з Росією, особливо гостро постає питання інформаційної безпеки. Внаслідок відсутності в українських владців стратегічного мислення і необхідності зміцнення інформаційної безпеки існуюча недолуга інформаційна політика перетворюється на руйнівну силу держави.

Останні “новації”, які запроваджує нове керівництво в Суспільному мовленні, — це курс на інтернаціоналізацію та двомовність українськомовних регіональних ЗМІ, 90% яких були і є українськомовними.

Громадськість, спостерігаючи за так званою реформою “суспільного мовлення”, розцінює це як злочин проти Української держави.

Під виглядом реорганізації обласних телерадіокомпаній запущено механізм знищення регіональних ТРК. Це призводить до того, що мільйони слухачів позбавлені щоденної українськомовної інформації з життя свого регіону. А досвідчені й патріотично налаштовані журналісти і технічні працівники уже звільнені. Нерухомість, яка вивільняється в результаті такої “реформи”, переходить до рук олігархів.

Усвідомлюючи наслідки непередуманого реформування на-

ціональної інформаційної сфери, що тягне за собою послаблення національної безпеки, закликаємо Президента України не йти на необдумани й руйнівні за своїми наслідками “новації” в Суспільному мовленні. Висловлюємо сподівання, що Президент як гарант Конституції незалежної України зробить усе, аби не допустити непередбачуваного. Перемога у війні з Росією починається з утвердження національної ідеї і формування українських національних цінностей у свідомості наших громадян, а також ефективної протидії українських ЗМІ зовнішнім впливам — агресивній інформаційній війні Росії, яка ведеться цілодобово на всій території України.

Мусимо усвідомити, що інформаційна національна безпека України, — це захист нашої суверенної ментальності. Бо нації, за визначенням Ліни Костенко, “вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову”.

Підписали:

П. Мовчан, голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка;

М. Жулинський, директор Інституту літератури НАНУ;

І. Фаріон, доктор філологічних наук;

О. Пономарів, доктор філологічних наук;

М. Сидоржевський, голова НСПУ;

М. Сулима, заст. директора Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

П. Грищенко, директор Інституту української мови НАНУ;

М. Голомша, голова ПП “Патріот”;

Г. Філіпчук, академік НАПН України, співголова Форуму “Українська альтернатива”;

І. Заспів, народний депутат України I—IV, VI скликань ВРУ, міністр екології та природних ресурсів (2000—2001 рр.);

В. Семистяга, голова Луганського ОО ВУТ “Просвіта”, головний редактор всеукраїнського журналу “Бахмутський шлях”, науковець ЛНУ ім. Т. Шевченка;

М. Бугаєв, голова Конгресу громадських об’єднань України;

Р. Мовчан, доктор наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

І. Павлюк, письменник, доктор наук із соціальних комунікацій, член НСПУ, провідний науковий співробітник Інституту літератури НАНУ;

О. Грецький, Інститут математики НАНУ;

П. Яценко, Інститут української мови ім. Т. Шевченка НАНУ;

О. Свитка, вчитель українознавства, Грушівська с/ш, Дніпропетровська обл.;

О. Руда, Інститут української мови НАНУ;

М. Гоголя, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

Л. Мороз, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

П. Михед, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

Г. Сиваченко, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

Р. Кисельов, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

В. Василенко, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

М. Бондар, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

О. Брайко, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

Л. Голота, головний редактор газети “Слово Просвіти”;

Є. Букет, головний редактор газети “Культура і життя”;

І. Юшук, професор, канд. філологічних наук;

С. Боцій, Українська світова спілка учителів;

В. Клічак, ВЦ “Просвіта”;

О. Олексюк, голова Херсонського ОО ВУТ “Просвіта”;

О. Жмудовська, журналіст;

Е. Овчаренко, журналіст;

О. Поліщук, учений секретар Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

Н. Горголюк, Інститут української мови НАНУ;

Л. Мужук, кінорежисер, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, народний артист України та інші.

Не захищатись, а наступати, не просити, а вимагати

Закінчення. Початок на стор. 1

Тільки радикальні дії можуть змінити ситуацію. Треба, щоб усі журналісти, які працюють на суспільному теле- і радіомовленні, у щоденній практиці використовували українську мову. Якщо не можуть, то їх не повинні атестувати. Сьогодні необхідна консолідація всіх демократичних україноцентристських сил, задля захисту інформаційного простору, як основи суверенітету держави, — зазначив кінорежисер Леонід Мужук.

На переконання заступника голови координаційної ради з питань застосування української мови у всіх сферах суспільного життя при Міністерстві культури України Тараса Марусика, Мінкульт не виконує своїх функцій у питанні розвитку і збереження української мови. А зупинити русифікацію можливо лише тоді, коли держава припинить грати проти суспільства.

— Для того, аби запустити в Україні механізм українізації, треба відправити у відставку міністра закордонних справ України Павла Клімкіна, який знищив архів Міністерства, його журнал, дипломатичну академію, ліквідував консульства нашої країни в Любліні, Пряшеві і Сучаві, натовість створив при МЗС комісію з боротьби з антисемітизмом в Україні; голову Закарпатської ОДА Геннадія Москаля, який підтримує недружні дії сусідньої країни і міністра внутрішніх справ України Арсена Авакова, який відкрито зневажає українську мову. Також потрібно негайно ухвалити Закон “Про українську мову”, запровадити безкоштовні мовні курси, створити Музей української мови та літератури, — переконаний український письменник і громадський діяч Роман Кухарук.

Під час другої частини круглого столу йшлося про конкурс на спорудження Меморіалу Небесної Сотні. Про підготовку та проведення цього конкурсу розповів директор Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні — Музею Революції гідності Ігор Пошивайло. За його словами, конкурс, який проводила німецька компанія, відбувся професійно, звичайно, його можна доопрацювати на певних засадах, але узгодивши з авторами. Проте більшість учасників круглого столу мали іншу точку зору.

Георгій Духовничий, віце-президент НСАУ:

— Ми повинні персоніфіковано увічнити кожного загиблого. Революція гідності — продовження тієї боротьби за справді вільну Україну, що почалася в 90-ті роки. Весь цей процес має бути представлений у новому музеї. Вважаю, що місцем для нього міг би стати напівпорожній Будинок профспілок. І тоді не доведеться викидати мільярди на його спорудження.

Анатолій Гайдамака, народний художник України, лауреат Шевченківської премії:

— Перший конкурс на спорудження Меморіалу Небесної Сотні став стиранням пам’яті, а під час другого конкурсу цю пам’ять стерли зовсім. Було знищено дуже багато артефактів. Не знаю, чому конкурс проводила саме німецька компанія. Дуже сумніваюся в компетенції журі. Треба проводити відкритий конкурс, у якому братимуть участь всі охочі.

Володимир Волков, громадський діяч:

— Новий музей — це майданчик, на якому відбуватимуться різноманітні заходи. Зробимо громадське замовлення на цей проект. У нас багато талановитих архітекторів і скульпторів, які зможуть втілити його в життя.

Андрій Павленко, голова благодійного фонду “Пам’яті Небесної Сотні”:

— Я написав відкриті листи до Прем’єр-міністра України, міністра культури, німецької фірми, що займалася проведнням цього конкурсу, в яких зазначив, що не можна проводити такий серйозний конкурс за один місяць. На жаль, не отримав відповіді на більшість моїх звернень.

Кожен пам’ятник воїнам Небесної Сотні, нашим захисникам на сході — це ствердження України як держави, маленька перемога над Московією, формування національної свідомості й національної пам’яті.

На завершення круглого столу його учасники за пропозицією Павла Мовчана ухвалили звернення до Президента України, голови комітету з питань культури і духовності Миколи Княжицького, Верховної Ради України, в якому зазначили, що цей конкурс не можна вважати завершеним і його треба продовжити до 1 червня.

Едуард ОВЧАРЕНКО

На скрижалях просвітянської долі

У Міжнародний день рідної мови рада Рівненського міського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка презентувала збірник статей та матеріалів “На скрижалях просвітянської долі”, присвячений 100-річчю створення Рівненської “Просвіти”.

Лариса ТКАЧ,

член ради “Просвіти” ім. Т. Г. Шевченка

У залі міського Палацу культури зібралися просвітяни, освітяни, рівненці-одномудці та почесна гостя, яка завжди разом з “Просвітою”, — Галина Кульчинська, заступник міського голови Рівного.

Торік Рівненська “Просвіта” святкувала 100-річчя. Зустріч із людьми, які відроджували “Просвіту” наприкінці 80-х—на початку 90-х років, вручення посвідчень “Почесний просвітянин” 45 найдостойнішим учасникам просвітянського руху, відкриття пам’ятного знака “Просвіті” в парку культури ім. Т. Шевченка, урочистості до 100-річчя в міському Будинку культури — усі ці заходи були спрямовані на те, щоб вшанувати просвітян. Тобто людей, які стояли біля витоків найстарішої в Україні громадської організації, і тих, які творять сучасну її історію.

— На довгому шляху Рівненської “Просвіти” зроблено чимало, однак просвітницька діяльність ніколи не була достатньою. На результат можна сподіватися, коли кожен на своєму місці — просвітянин чи педагог, науковець чи пересічний українець — покладе у спільну духовну скарбницю бодай краплину своєї праці, випробувань, благополуччя, любові до людей, до землі, яка народила всіх нас, — наголосила ведуча презентації Мирослава Жовтан і запропонувала присутнім відеоклаж просвітянських заходів.

Про людину говорять її справи, про важливість цих справ скажуть наступні покоління. Імена найдостойніших, найактивніших просвітян життя неодмінно запише на скрижалях історії — не кам’яних, не холодних і не важких. Цими скрижелями може бути книга, де не стираються грані між століттями і де живуть люди, які мріють, люблять, борються. Цими скрижелями став збірник про діяльність рівненських просвітян за 2003—2017 роки. Епіграфом до нього стали слова автора ідеї створення збірника Катерини Сичик: “Кожен українець повинен бути просвітянином”. У вітальному слові голова ГО “Рівненське міське об’єднання Товариства “Просвіта” висловила щире вдячність прихильникам просвітянського руху, керівникам закладів освіти, головам первинних просвітянських осередків за мотивування молодого покоління до активних дій у національно-патріотичному становленні українства, державотворенні, побудові громадянського суспільства. І у свято рідної мови зауважила, що соціальні функції мови надзвичайно широкі.

— Дехто вважає мову лише засобом розуміння між людьми. Насправді ж чим не вичерпується її значення. У мові нація закодує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самотність. Мова для кожного народу стає ніби другою природою, що оточує його, живе з ним всюди і завжди. Без неї, як і без сонця, повітря, рослин, людини не може існувати. Як великим нещастям обертається нищення природи, так і боляче б’є по народові зречення рідної мови чи навіть неповага до неї, що є рівноцінним неповазі до батька й матері. Всі ми повинні берегти і примножувати рідну мову — це обов’язок кожної людини. Народ, який не усвідомлює значення рідної мови, її ролі в розвитку особистості, не плекає її, не може розраховувати на гідне місце в суцвітті народів, — наголосила Катерина Сичик.

У змісті книги є важливий розділ “Разом з “Просвітою”. Адже у “Просвіті” є

багато друзів: відомих і непересічних особистостей, патріотично налаштованих людей, які не просто підтримують просвітянський рух, а й самі є ініціаторами загальноміських акцій та проєктів. Серед них Галина Кульчинська, яка подякувала усім просвітянам за небайдужість до сьогодні, за збереження самотності, мови, традицій українського народу.

— Щоб бути просвітянином, не обов’язково мати квиток у кишені. Потрібно мати щирі переконання у серці. І не зраджувати цим переконанням — долучатися до всіх заходів, проєктів, акцій, які проводить у місті патріотична громада. Відчувати власну причетність до творення сучасної історії. І мати в серці надію! — звернулася до учасників презентації заступник міського голови Рівного Галина Кульчинська.

Міст між просвітянськими поколіннями, діяльність яких висвітлена у збірнику, на презентації вибудували незмінний член “Просвіти”, почесна просвітянка, будівничий України Євгенія Гладунова-Борейко та голова ГО “Молода Просвіта” Людмила Грекул.

Віра об’єднує, любов допомагає подолати усі випробування, надія дозволяє повірити в диво, а весна завжди приносить оновлення сил, природи, України. “Я маю в серці те, що не вмирає”, — каже вустами Мавки геніальна Леся Українка в “Лісовій пісні”, літературно-музичну композицію якої представив присутнім зразковий театр читця “Едельвейс”, керівник Валерія Супонькіна-Лагнюк. У день свята про любов до Батьківщини співали свої найкращі пісні народне тріо бандуристок “Либідь” (керівник Уляна Дудас) та зразковий естрадний хор “Дарені” МПК (керівник Ірина Шаульська). А додали зустрічі піднесений настрій та радісні емоції пісня “Ой, роде наш красний” у виконанні голови просвітянського осередку ДНЗ № 40 Ірини Кухарчук та вірш “Молюсь за Україну” у виконанні третьокласниці ЗОШ № 23 Марійки Ткач.

А в січні цього року Рівне ожило в календарі “Рівнезори”, що презентували просвітяни в музеї “Просвіти”. Там зібралися учні із шкіл міста, чий малюнок стали ілюстраціями до сторінок просвітянського календаря “Рівнезори”. Календар створили до 100-річчя однієї з найстаріших громадських організацій України — “Просвіти”. На всіх сторінках — рідне місто, намальоване дитячими руками, щиро та з любов’ю. Учасники презентації гортали подарований їм як співавторам календар і згадували весняний день, 27 квітня 2017 року. Саме тоді в парку “Просвіти”, що в мікрорайоні “Північний”, більше двох сотень школярів стали учасниками рівнезнавчої раптівки “Рівне малює”, однієї з подій проєкту “Сім-Под” у рамках загальноміського проєкту “Рівне — місто унікальних подій”. Діти малювали ті куточки рідного міста, які їх найбільше вразили. Малювали пензлем і олівцями на альбомних листках, крейдю на асфальті. Створювали разом з учителями образотворчого мистецтва унікальне панно “Рівнезори”, на якому зображено символічне дерево рідного міста і визначні його місця.

Кращі роботи учнів рівненських шкіл укладено в календар “Рівнезори”. Ініціатором його створення стала Катерина Сичик, голова Рівненської “Просвіти”, заступник начальника управління освіти, а втілював цю ідею в життя завідувач навчального інформаційно-інноваційного центру Сергій Шнайдер зі своїми колегами.

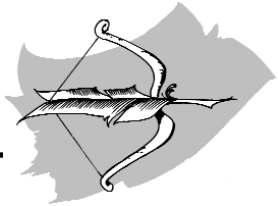

Поетка мужності і боротьби

ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка спільно з “Українською Альтернативою”, іншими національно-патріотичними організаціями України в день 147-річчя Лесі Українки вшанували її пам’ять, побувавши на могилі та біля пам’ятника на бульварі її імені.

Про важливість Лесі Українки і її твор-

чості для нації, її постаті, що є зразком борця за свободу й людську гідність, говорили відповідальний секретар ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Микола Нестерчук, голова партії “Патріот” Микола Голомша, поет Петро Шульга. Народний хор “Гомін” ім. Л. Яценка виконав пісні на слова Лесі Українки.

Інтелект нації. Чи потрібен він очільникам?

Лариса КОПАНЬ,
член НСПУ

Це гріке запитання напрошується, коли чуєш, що черговий інститут перейшов на “дводенку”, що студенти-хіміки поїхали на практику за кордон (чи повернуться?), що юні винахідники-старшокласники одержали міжнародні премії, а в рідній школі не знайшлося для них ні шани, ні уваги, ні визнання, коли бачиш стоси рукописів, відкладених видавцями “до кращих часів”.

А коли мають прийти ті “кращі дні, години, хвилини”? От, скажімо, сучасникам Грушевського чи Винниченка нинішні десятиліття, очевидно, бачилися сонсесайними. Та за великим рахунком вони такими і є. Держава здобула незалежність, стільки віків омріявану! Таку бажану й вистрадану, поетами-геніями оспівану.

І що ж виходить? Нація, напружуючись, прагне зберегти Вітчизну, від якої окупант живими шматками відриває Крим, Донецьк, Луганськ, руйнує села, мінує поля, де мали б колоситись хліба, заливає шахти, вивозить обладнання...

Як у цій ситуації має діяти керівництво держави, застрашеної агресором? Правильно: “Все для фронту! Все для перемоги!” А що вимальовується у новому бюджеті? Витрати на МВС, Генеральну прокуратуру і Нацгвардію перевищують бюджет Збройних сил воюючої України.

Відомо, що у Сінгапурі навели порядок, знищивши корупцію з допомогою судів, поліції, каральних органів. Можливо, в Ук-

раїні заплановано випробувати сінгапурську систему? Тому великі витрати на МВС... А ще подумалося, що не все ж прямолінійно довбнею перемагати, нині час такий, що знання стали наймогутнішою силою. І одразу пригадалися пропоновані “реформи” в нашій школі: скорочення годин викладання фізики, математики, хімії, гаряча дискусія навколо пропозиції об’єднати біологію, географію, астрономію, екологію, ті ж фізику та хімію, якщо вони не є профільними, і викладати в межах одного предмета “Людина і природа”.

Добре, що остаточне рішення ще не ухвалили. Але те, що в новому бюджеті фінансування освіти зменшено, оптимізму не додає.

Нещодавно “Видавничий дім ШКОЛА” звернувся з відкритим листом до міністра освіти і науки України та до Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти”. На прикладі свого гіркого досвіду “грифування” двох робіт у Державній науковій установі видавництво звертає увагу “на неприпустимий рівень недбальства в роботі вищезазначеної установи, та на вкрай насторожливий й небезпечний тенденцію до штучного стримування темпів і рівня розвитку наших дітей через спрощення та зниження рівня складності навчальних програм, підручників, посібників...”

Багато говоримо про “війну за імена” — тобто про нашу історію як серйозну складову гібридної війни. Росія не вагається, називаючи видатних українських вчених “русскими”. Тобто намагаєть-

ся довести світові, що ці “хохли” нічого не варті, у них і в генах тільки гречкосійство і на більше вони не спроможні.

Мовляв, є народи-лідери, це насамперед “великий русскій”, а якщо про свою гідність заявить українець — це, звісно, націоналіст, бандерівець.

Десятиліттями, століттями привчали українця до покори, до безумовного сприйняття своєї меншовартості. Так то було ще у під’яремні часи. А нині, в Україні “вольний, новий” маємо не тільки втішатися деклараціями, а й дбати про розвиток економіки та науки, чим забезпечили своє входження до когорти успішних країн США, Німеччина, Японія...

Ну, про економіку делікатно промовчу, бо щодня їжджу повз “сліпі” вікна колишнього Дарницького шовкового комбінату, знаю від своїх земляків-запоріжців про закриті цехи й заводи, зупинені конвеєри, завмерлі металургійні комбінати. А ось про те, як сьогодні уряд дбає про науку, а головне, які плани у нього на завтра, боляче говорити, але ще мусимо.

Це — як про онкохворобу: або оперуй вчасно, або помирай.

Як стало відомо з преси, Мінфін України надіслав листа до НАНУ (№ 04130-17-19/35910 від 20.12.2017 р.) про те, що фінансування за новою бюджетною програмою НАН України на 2018 рік розпочинається... з 1 липня 2018 р. Шановні аспіранти, доценти з кандидатами, — вимикайте свої установки, бо вже йдеться не про ваші копійчані зарплати, а про те, що інститути не мають за що придбати реактиви, установки,

оплатити електроенергію. А нові космічні траси можете малювати на стінках студентських гуртожитків, — це ж краще, ніж на тюремній стінці Лук’янівки, як довелося винахіднику і революціонерів Кибальчичу.

Гуманітаріям взагалі-то простіше: свої геніальні дослідження, романи, поезію, переклади “запускайте” в Інтернет, хтось та надібає. “Книжка — продукт віджилий”, — так вирішили наші очільники і легко відмахнулися від різних там серій: “Соціально-значущі видання”, “Бібліотека Шевченківського комітету”, “Історія і сучасність”...

Не фінансувала держава 2017 року такої чудасії, і прожили ж, і статки мільярдерів не всохла, а зросли.

Як зазначив у своїй статті “...І про науку в Україні можна забути” (2016 р.) український фізик Вадим Локтев: “У нас наука (насамперед фундаментальна) та її носії — вчені й педагоги — перебувають серед принижених верств суспільства. Врешті-решт, науково-освітня сфера перестала бути престижною як сфера діяльності або працевлаштування...” І далі з боєм пише: “Як активний учасник різноманітних наукових досліджень у галузі фізики, можу уявити, як успішно розвиватиметься країна, яка не економить на них. Так само не важко окреслити плачевні перспективи країни, в якій наука стала другорядним чинником її розвитку. Тому, знаючи не з чуток про стан справ із наукою та освітою в Україні, беру на себе відповідальність прогнозувати: якщо наявні тенденції не будуть свідомо і рішуче злані вищим керівництвом держави, яке — ще раз наголошу — поки що практично нічого не робить у цьому напрямі, передовою Україна не буде ніколи і безповоротно зникне з наукових мап світу”.

Люди добрі! То що ж нам робити? Знаємо, що без культури, науки, без інтелекту нації не підняти державу, і мовчки спостерігаємо, як цей інтелект знищують. Лише розмірковуємо тихцем: це від дрімучої глупоти наших вождів чи з наводки ворога — ми ж бо воююча держава?

А може, наші інтелектуали з останніх сил накреслили план порятунку України — реальний, дієвий, оперативний, адже співається у нашому Славні: “Ще не вмерла України ні слава, ні воля...”

Зарубіжні спеці — грузинські, канадські, литовські, єврейські, польські, — хоч якими високими зарплатами їх зваблювали — довели, що покладатися маємо тільки на себе, на своїх фахівців.

На студентську молодь, тих, хто цілеспрямовано здобуває освіту, і для кого “вітчизна”, “нація”, “народ” — не порожні звуки. Хто свою патріотичну школу проходить гарячими стежками війни. А ще — на дорогі цінні носіїв високої культури й досвіду народу, які нині відзначають свої поважні ювілеї.

Нова еліта, що потужним пагоном виростає з національного кореня — надія України. Та як бачимо, не потрібна вона вождям.

Бо з інтелектуалами завжди морока.

Не треба називати нас, українців, ідіотами

Петро АНТОНЕНКО

У наших медіа похапливо тиражують, а в придворних ЗМІ — із захопленням, заяву на пресконференції в Києві 23 лютого голови представництва Євросоюзу в Україні Мінгареллі щодо реформ в Україні. Ось як цитує цей виступ УНІАН: “Ми не сумніваємося в тому, я не перелічуватиму зараз список реформ, які були впроваджені в дуже важких умовах, проте якщо ви цього не бачите, — ви **або ідіоти, або люди з обмеженою точкою зору**. Якщо ви сумніваєтесь, скажіть мені, і я вам висловлю весь список надзвичайних амбіційних реформ, які були розпочаті”.

Сподіваємося, переклад точний, бо інколи бувають і казуси, які потім пояснюють неточністю перекладу. Якщо так, то чи не надто емоційна, якщо не сказати — вульгарна, термінологія як для європейського дипломата? Навіть для гарячого італійця.

Очевидно ж, під терміном “помічати” реформи йдеться про їх схвалення. Тобто, ті з нас, хто “не помічає” дієвих змін на краще при наших медичній, пенсійній, інших реформах, — ідіоти. Їх уже називають і зрадниками, ворогами народу.

Не втягуючись у довгі дебати щодо наших реформ, зазначу, що серед українців є, м’яко кажучи, **чимало** людей, які не в захопленні від цих реформ. Ось заголовки звичайної, свіжої публікації чернігівського інтернету і газети: “Не дай, Боже, нікому жити під час отаких реформ”. Це говорять мешканці селища Любеч у нас на Чернігівщині про те, як у них реформують медичне обслуговування. Якщо я, ці люди і ще мільйони пересічних українців не в захваті від цих реформ, то ми, виходить, ідіоти. Як ідіот, за версією Мінгареллі, я міг би зараз вимагати від нього вибачення за образу мільйонів моїх співвітчизників. Але що візьмеш із представника ситої Європи, яка тупо і байдує спостерігає за єдиною війною в центрі континенту. Про що з такими говорити?

Між іншим, до числа найважливіших реформ у державах входять і реформи суду, правоохоронних органів. Але такі заяви в четверту річницю загибелі Небесної Сотні, знаючи, що за вбивство понад ста людей у центрі європейської столиці за ці 4 роки ув’язнений 1 (один!) злочинець, — це блюзнірство, наруга над пам’яттю вбитих і плювок на їхню могилу.

Ідіоти в Україні, звичайно, є, якщо ми 26 років обираємо таку владу. Але давайте ми самі з цим розбиратимемося. Мені абсолютно начхати (вибачте, що теж збиваюся на таку ж лексику), ким вважає мене і мільйони українців Мінгареллі. Звертаюся не до нього, а до співвітчизників. Мабуть, не варто нам аплодувати таким заявам, тобто так опускаючись задля мишачого вовтузіння передвиборних баталій. Бо це вже точно ідіотизм.

Звернення до українців

Юрій ГНАТКЕВИЧ

Зараз на сайті Київської міської державної адміністрації forum.kievcity.gov.ua триває голосування киян із приводу рішення Комісії з найменувань КМДА про перейменування площі Льва Толстого на площу Євгена Чикаленка. Російський граф і письменник має у Києві шість топонімів: вулицю, площу, станцію метро в центрі міста, а також дві вулиці та провулок у Деснянському й Дарницько-

му районах. Євген Чикаленко — ініціатор скликання, співзасновник і спонсор Центральної Ради, шедрий меценат, який профінансував усе українське національне пробудження того часу, не має навіть коротенького провулку.

Просвітницький Центр національного відродження ім. Євгена Чикаленка просить усіх українських патріотів зайти на сайт forum.kievcity.gov.ua та, зареєструвавшись там, проголосувати за площу Євгена Чикаленка й спонукати до цього своїх друзів, однодумців і знайомих. Зараз позиція голосування міститься аж на 5-й сторінці сайту поруч із голосуванням за Дм. Донцова.

Ольга ЮРЧИШИНА,
завідувач сектору краєзнавчих
видач бібліотеки Вінницького
національного медичного універ-
ситету ім. М. І. Пирогова

У січні 2018 року на Вінниччині, на батьківщині поета й лікаря відшуміло Всеукраїнське свято, а вже в лютому в Києві, в Національній науковій медичній бібліотеці України (далі ННМБУ) відбувся літературно-мистецький вечір на честь великого українця. У Золотій залі книгозбірні зібралося понад сто шанувальників творчості Степана Руданського: науковці, лікарі, митці, поети й прозаїки, бібліотечні працівники; студенти київських ВНЗ, медичного коледжу № 4.

Зі вступним словом виступила Р. І. Павленко, генеральний директор головної медичної бібліотеки України, заслужений

На честь Степана Руданського

Поет і лікар, класик української літератури належав до яскравого сузір'я великих синів України, які невтомно виборювали право на її незалежність, право говорити і творити у своїй країні рідною мовою. В листі до брата Григорія від 5 липня 1859 р. він писав: “Заказують мені мою рідну мову, — заказує батько; але в мене був прадід і прапрадід — вони мені не заказали; не слухає батько мої мови — зато мене і по смерті, може, послухають...”

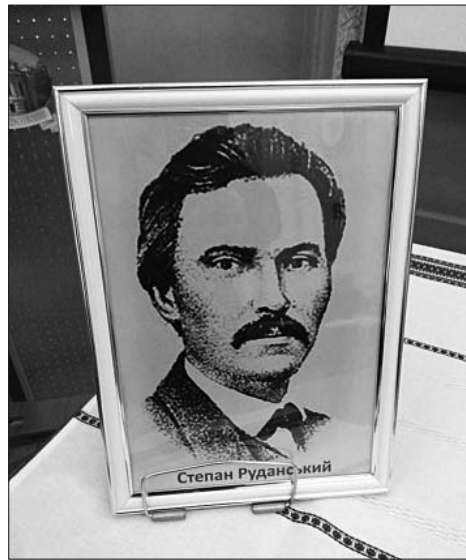
працівник культури України, яка підкреслила актуальність і невмирущість творчості Степана Руданського. До речі, саме з ініціативи Раїси Іванівни 35 років тому в ННМБУ були започатковані щорічні вечори вшанування пам'яті цього поета й лікаря.

Ведучими заходу були український поет і гуморист Григорій Гайовий і представник Вінниць-

кого земляцтва у Києві Анатолій Зубар.

Цікавими були виступи Володимира Стрекала, поета й журналіста, та Анатолія Радзіховського, доктора медичних наук, професора кафедри загальної та невідкладної хірургії НМАПО імені П. Л. Шупика. Як завжди цікавою й емоційною була розповідь поетеси, лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені С. Руданського Валентини Козак, яка ще й виконала пісні на слова Степана Руданського українською та італійською мовами. Звучав твір Степана Руданського “Переслів'я” у неповторному виконанні заслуженого діяча мистецтв України Василя Довжика.

Теплим словом учасники заходу згадали поета, перекладача, літературного критика, громадського діяча Петра Осадчука, упродовж багатьох років беззмінного ведучого літературно-мистецьких вечорів пам'яті С. Руданського у ННМБУ (пішов у вічність 2014 року). Книгу спогадів про нього подарувала бібліотеці його дружина, Алла Осадчук. Привертала увагу книжково-ілюстратив-

на виставка, яку з любов'ю підготували працівники книгозбірні.

Заслужений працівник культури України Анатолій Качан вручив колективу бібліотеки Почесну грамоту НСПУ за багаторічну організацію літературно-мистецьких вечорів, присвячених Степанові Руданському, та популяризацію його творчості.

Присутні переглянули короткометражний документальний фільм, створений Житомирською обласною державною телерадіокомпанією “Жива пам'ять”. Диск із записом фільму подарував бібліотеці О. В. Боржковський, підполковник медичної служби у відставці, нащадок поета й лікаря. За участь у підготовці цього фільму Вінницька обласна державна адміністрація та Вінницький обласний центр народної творчості нагородили

Подякою Олексія Васильовича Боржковського, його сина Ігоря Олексійовича та онука Ігоря. Попри поважний вік, Олексій Васильович Боржковський продовжує працювати. Спільно з Анатолієм Єфімовим, уродженцем с. Хомутиці на Вінниччині, лікар клопочеться про відкриття пам'ятника Степанові Руданському в м. Ялті.

Завершальним і зворушливим акордом стало колективне виконання учасниками заходу пісні на слова С. Руданського “Повій, вітре, на Вкраїну...”.

Лауреатом Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Степана Руданського за 2017 р. став авторський колектив Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди у складі Т. А. Космеди, Н. В. Піддубної, Т. Ф. Осіпової за монографію “Степан Руданський: феномен моделювання “живого” мовлення українців”. Дипломантами премії стали А. К. Петрушкевич за поетичну книгу “Сповідь серця” і аудіоальбом “Весело від гурту “Калина” та Ю. П. Береза за книгу поезій та прози “Усмішкою витру сльозу”.

У тимчасово окупованому Криму патріоти беруть пам'ять про Степана Руданського: доглядають могилу, на день народження й день смерті поета й лікаря приходять на могилу Степана Руданського, щоб покласти квіти, вклонитися його пам'яті.

Вшанування пам'яті великого українця засвідчує про негасимий інтерес до постаті Степана Руданського, всенародну любов до рідного слова. Творчість Степана Руданського, сповнена високої національної свідомості, актуальна нині як ніколи.

«Прекрасне ж тільки вічно жити буде...»

Олена ГОРОБІЄВСЬКА,
науковий співробітник Чернівецького обласного меморіального музею Володимира Івасюка

Співробітники музею та Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Михайла Івасюка, колеги з Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, працівники телебачення покладали квіти шани до могили М. Івасюка на Руському кладовищі, а також промовили слова подяки талановитому українському письменникові.

Захід у Меморіальному музеї Володимира Івасюка розпочав директор Мирослав Лазарук, а поетичний театр Чернівецького обласного коледжу мистецтв ім. С. Воробкевича (керівник — відмінник освіти України Григорій Іванович Сорочан), який уже не раз інсценізував у колишній оселі родини Івасюків твори М. Івасюка, М. Емінеску, В. Колодія, С. Воробкевича, представив фрагмент вистави “Мені сказала доля...” за творами Михайла Григоровича.

До дня пам'яті двох буковинських митців співробітники музею підготували виставку про дружні й творчі взаємини М. Івасюка й А. Добрянського “Прекрасне ж тільки вічно жити буде...”, на якій представлено чимало світлин з фотоархіву Михайла Григоровича, документів про університетську діяльність, записників, газетних публікацій та книг, на сторінках яких твори Анатолія Миколайо-

У Чернівецькому обласному меморіальному музеї Володимира Івасюка вшанували пам'ять двох талановитих митців — Михайла Григоровича Івасюка і Анатолія Миколайовича Добрянського.

вича, спогади та наукові розвідки про нього.

Виступили професор ЧНУ ім. Ю. Федьковича, автор багатьох публікацій про М. Івасюка й А. Добрянського Богдан Іванович Мельничук, професор, декан філологічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича Борис Іванович Бунчук, колега А. Добрянського, письменник, літературознавець, літературний критик і публіцист Віктор Трохимович Косяченко, директор Чернівецької муніципальної бібліотеки ім. Анатолія Добрянського Леся Іларіївна Щербанюк. На захід також завітали учні 8 класу ЗОШ № 2 зі своїм учителем Анатолієм Смольським.

Михайло Григорович дуже важко переживав втрату сина Володимира. Свій біль виливав у щоденникові записи, а згодом і в збірку поезій “Елегії для сина”. Один із сонетів, розміщених у цій збірочці, “Зі мною ніч безмежна, горобина...”, Михайло Івасюк присвятив Анатолієві Добрянському. Його виконав Вадим Савчук, учень 9-го класу ЗОШ № 2.

Пісню “Дівочі мрії” на слова А. Добрянського виконала Валентина Андріївна Чолкан — викладачка ЧНУ ім. Ю. Федьковича, а колись студентка та колега А. Добрянського. Іван Дерда, співак і композитор, заслужений артист України, поділився спо-

гадами про М. Івасюка та А. Добрянського і заспівав “Баладу про отчий дім” на слова Ростислава Братуня і музику Володимира Івасюка.

М. Івасюка й А. Добрянського, цих двох добрих і мудрих людей, поєднували роки широкі дружби.

1991 року А. Добрянський подарував Михайлові Григоровичу книжку “Чи я в лузі не калина була?”, до якої написав вступну статтю, і нині вона є окрасою бібліотеки М. Івасюка. У книзі автограф: “У дорогий моєму серцю Дім Івасюків — літературно-музичний штаб Буковини — мій скромний внесок. 1991 рік”.

А. Добрянський і М. Івасюк мали надзвичайно багаті книгозбірні. Тому пишаємося, що свою бібліотеку Анатолій Миколайович заповів місту і нею можуть користуватися всі охочі, а частина книг Михайла Григоровича залишилися у музеї (приблизно 3,5 тисячі примірників).

Яскравою сторінкою у житті обох митців був Чернівецький державний університет. Зокрема для Анатолія Миколайовича, як він згадував, університет був усім: школою, місцем роботи, радіощами і печаллями, без нього не уявляв свого життя. Саме там пропрацював із М. Івасюком на кафедрі історії української літератури не одне десятиліття.

Із чаші поезії

Микола МАЧКІВСЬКИЙ,
письменник, літературознавець,
лауреат міських, обласних, всеукраїнських і міжнародних премій

Ніна Шмурікова-Гаврилюк, хмельничанка, відома українська дитяча поетеса, написала драматичну поему для юнацтва та дорослих “Лорілея”. Що змусило авторку взятися за перо, аби оспівати світ містики, оточити себе казковими персонажами, які живуть вічно, але для смертної людини невидимі й недоступні?

Здогадка підказує, що 145-річчя від дня народження Лесі Українки, яке відзначали 2016-го, підштовхнув авторку “Лорілея” перечитати ще раз нею створене. А читати Лесю Українку — значить знову пережити всі ті колізії й ситуації, в котрих діють герої її віршів, поем, драм. “Лісова пісня” — саме в ній відбито доволі щиро красу і світ містики, тільки не той мертвотний і жахливий, а добрий і прихильний до широкі людини. З цієї відправної точки і почала пані Ніна своє сходження до храму позабрієного, де мешкають дивовижні істоти, пов'язані невидимими нитями з живими людьми.

У драматичній поемі Лесі Українки, як можна припустити, події розгортаються на берегах волинського озера Нечимне, а пані Ніна знайшла свою героїню Лорілею на берегах ріки Рейн.

Добра, жагуча в коханні міфічна Мавка і її обранець сільський хлопець Лукаш, його черства, обмежена мати та бідна, з незнатного роду красуня і талановита співачка Лорілея, її коханий вельможа — граф Герман,

мати якого, графиня, також завдала щастя молодих.

Обидві легенди, що лягли в основу “Лісової пісні” і “Лорілея”, роз'єднані у часі і просторі, а єднає їх людська природа.

Ніна Шмурікова-Гаврилюк оригінально та впевнено прокладає місточки до образів Лесі Українки, її друга Сергія Мерджинського, цим і досягає успіху. Її Леся Українка постає перед читачем не тільки як велика поетеса, знавець надприродних таїнств, а й як жива людина — прообраз Мавки.

Як драматург пані Ніна майстерно використовує умовності, її фантазія багата, цілеспрямована, підпорядкована творчому задуму. Цим пояснюється удача — образ Лесі Українки змальовано вдало. Доречно використано її вірші:

*Гетьте, думи, ви мхари осінні!
Тож тепер весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?*

*Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть думи сумні.*

Ці слова — лейтмотив книги і свідчать, звідки Ніна Шмурікова-Гаврилюк черпала насагу. З геніальної чаші Поезії!

У передмові до драми “Лорілея” поет Анатолій Ненцінський не приховує свого захоплення драматичним дебютом Ніни Шмурікової-Гаврилюк. І цілком слушно, бо драматична поема — жанр складний, не кожному майстру пера під силу. Тому так рідко в Україні пишуть і публікують драматичні поеми. Нашій землячці поталанило. Хай же й надалі слугує їй прикладом драматургічна спадщина Лесі Українки.

Творчий феномен Сергія Козака

Володимир СЕМИСТЯГА,
голова Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта”

У Києві в залі засідань вченої ради Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (НБІВ) урочисто відкрили книжкову виставку під промовистою назвою “Раритети української діаспори в дослідженнях Сергія Козака”. Після чого з відомим дослідником життя української діаспори, літературознавцем, публіцистом, бібліографом — Сергієм Борисовичем Козаком зустрілися представники української національної інтелігенції.

Сергій Козак належить до кола української національної культурної еліти. Він член Національної спілки письменників України, лауреат багатьох престижних літературних премій, доктор філософії Українського Вільного Університету в Мюнхені (Німеччина). Сфера його літературно-документальних уподобань — не тільки дослідження життя і творчості видатних постатей в українській літературі, таких, як Т. Шевченко, М. Гоголь, І. Багряний, Т. Осьмачка, В. Гришко, М. Воскобойнік, А. Дімаров та багато інших. Він уклав ще й низку бібліографічних покажчиків: “Українські вісті” в Європі й Америці (1945—2000)” (2010), “Аргентинські запорожці: з думою про Україну: (журнал “Пороги”: історія, зміст, автори)” (2015), “Нові дні” на берегах Онтаріо: бібліогр. покажч. змісту журн. “Нові дні” (1950—1997. Канада)” (2015), “Київ” на вулицях Філадельфії” (2016), “Іван Багряний (1906—1963): український письменник і політичний діяч (до 110-річчя від дня народження)” (Київ, 2016).

Та все-таки основна причина проведення заходу в іншому. Вона за сучасними мірками надзвичайна в українській бібліотечній справі — вихід у світ унікального бібліографічного дослідження “Раритети української діаспори в 4-х томах (Київ, Ярославів Вал, 2016—2017)”. За цю фундаментальну працю Сергія Козака видавництво “Ярославів Вал” 2017 року було відзначене Гран-прі всеукраїнського конкурсу “Краща книга України”. Безсумнівно, нове творче напрацювання С. Козака не оцінене не тільки для дослідників історії української діаспори, здобутків української літератури, науки, мистецтва, громадсько-політичного, суспільного і культур-

ного життя поза межами України, а й для розуміння тих складних процесів, що упродовж століть вирували на величезному просторі нашого імперського північного сусіда. І які вплинули не тільки на долю мільйонів українців, а й багатьох інших етносів нашої планети.

Творчу зустріч відкрив і вів генеральний директор НБІВ, член-кореспондент НАН України Володимир Попик. Він нагадав присутнім, що, власне, сама бібліотека народилася на хвилі національного відродження України раніше, ніж Академія наук. Нині це одне з найбільших книгозбирань світу. Тільки за електронним ресурсом через мережу Інтернет щоденно фондами бібліотеки послугуються 60 тис. читачів. 2017 року вони використали майже 26 млн книжок і газет. Набули популярності такі форми роботи з читачами, як круглі столи, конференції, навчання для науковців тощо. 2017 року започатковано найбільш плідну форму роботи з громадськістю — творчі зустрічі. Вони яскраве свідчення того, що такі процеси характерні для бібліотек високого інтелектуального рівня.

Своєю чергою, С. Козак цікаво і змістовно розповів про творчу працю за кордоном, описав, як це було в редакції газети “Детройтські вісті” (США), як відбувався про-

цес знайомства і співпраці з видатними представниками української діаспори, про відвідування архівів США і Канади, про національні українські поховання на теренах цих країн, навчання і захист дисертації в Німеччині, власну працю в редакції газети “Українські вісті”. Побачивши в Клівленді сховище, де зберігалися понад 100 українських газет і маленький покажчик до них, зрозумів, який велетенський газетний масив потрібно вивчити і оприлюднити для української культури. Адже для нас українська діаспора це не загальні образи, а конкретне життя кожного українця за межами рідної Батьківщини. Нині мало хто знає, що художники-оформлювачі українських видань — видатні особистості. Витворені ними художні картини прикрашали і прикрашають кабінети Президентів США та інших країн. Чи багато інформації може надати поховальна табличка на цвинтарі? Тож левову частку роботи довелося здійснити і вдома, а не тільки за кордоном.

Присутнім Сергій Козак продемонстрував і деякі раритети, які воліли б мати у своїх зібраннях і фондах чимало бібліотек і музеїв світу. Серед них унікальні світлинки У. Самчука, Гр. Костюка, карикатури на Ю. Горліса-Горського, деякі газети і збірки. Дякуючи видавництву “Ярославів Вал” і Фондації

І. Багряного, С. Козак заявив, що його праця — це не художня література, а специфічно бібліотечна, що проявляє дух і чин української громади за кордоном.

У своєму слові від колег по перу Михайло Слабошпицький наголосив, що кожен зацікавлений українським феноменом не може бути байдужим до викладеного на папері С. Козаком. Тут дискусії не може бути, бо це найуспішніший проєкт. Це унікальне видання. Мене ж, як і інших, приголомшив феномен українців, які у спаленій, зруйнованій Німеччині заснували свій університет, 12 театрів у таборах переміщених осіб, провели власний чемпіонат з футболу. Якби вони будували Україну в Україні — досягли б кращого результату, ніж нинішня влада. Талант Сергія Козака полягає в тому, що він має хист спілкування з українцями за океаном. І те, що він створив — перевершує зроблене цілими відділами науково-дослідницьких інститутів та академічних установ. Свого часу А. І. Дімаров заявив, що не розуміє людей, які роблять невідчужу роботу, бо це божевілья. Але це й інші видання С. Козака читатимуть і через 100, і 200 і більше років. Бо це науковий подвиг, який вже оцінили історики науки. Тож щира подяка Сергієві Козаку і шире подивування його подвижництву.

У своїх виступах відомі українські науковці Юрій Шаповал і Микола Тимошик не тільки дякували С. Козаку за наукове подвижництво, а й звернули увагу присутніх на той факт, що С. Б. Козак своєю працею заповнив багато прогалин у джерелознавстві. Оприлюднили інформацію про власні здобутки у вивченні феномену української діаспори, працюючи з архівними джерелами за океаном.

Завідувач відділу зарубіжної україніки НБІВ Т. Д. Антоноук, за-

відувач відділу науково-бібліографічної інформації НБІВ Т. В. Добко, завідувач відділу газетних фондів НБІВ Н. М. Носкіна в своїх виступах розповіли про те, що вперше в історії України створена неоціненна праця про тих, хто, мешкаючи далеко від отчого дому, уславив Україну й українство. Відтепер в КНУ імені Тараса Шевченка успішно функціонує кафедра зарубіжної україністики і напрацювання С. Б. Козака закладають підвалини подальшої її успішної діяльності. Його копітка і рутинна робота потребує не тільки схвалення, а й заохочення.

Знаний дослідник творчої діяльності Івана Багряного, Олександра Мисика та інших українських інтелектуалів Олександр Шугай щиро порадів успіху свого приятеля і колеги С. Б. Козака. Висловив подяку за влаштоване інтелектуальне свято для всієї України.

Голова Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” і науковець Луганського національного Шевченківського університету Володимир Семистяга розповів, що на працях Сергія Козака при вивченні курсу історії української еміграції та історії української діаспори вчилася і виховувалася велика плеяда української молоді Луганщини, яка нині свідомо захищає державу від так званого “руського міра” та його adeptів. Надихали їх чимало патріотів краю, діяльність яких досліджував Козак. Це Іван і Надія Світличні, Микола Руденко, Григорій Костюк, Василь Чапленко, Віталій Бендер, Євген Стахів та ін. Подякувавши досліднику за неоціненний внесок в українську бібліографію та історію вітчизняної науки, підтримав пропозицію, що працю автора та його науковий доробок варто винести на розгляд громадськості для нагородження престижною премією. Справа цього варта.

З нагоди Міжнародного дня дарування книги Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) (директор Ірина Ключковська) Національного університету “Львівська політехніка” провів Акцію інтелектуальної доброти — “Її Величність Книга. Даруймо!” — долучившись таким чином до міжнародної добровільної ініціативи.

Українському Вільному Університету (м. Мюнхен), який цього року відзначатиме свій столітній ювілей, подарували книги від ректора “Львівської політехніки” Юрія Бобала, а також книги та підручники від МІОКу, серії книжок від видатного українського поета Ігоря Калинця подарували ректору УВУ проф. Марії Пришляк. У рамках цієї акції книги вісьмох львівських видавництв надіслали найактивнішим закордонним партнерам, які беруть участь у всіх проєктах МІОКу. У форматі відеозв'язку в Skype книги подарували цим установам. Були вручені книги багатьох поважних львів'ян українським установам з-за кордону також у форматі відеозв'язку.

Про те, як виникла ідея проведення Акції, коментар молодшого наукового співробітника МІОКу Олени Медведєвої.

— Ми з колегою Іриною Побран запропонували провести 14 лютого Акцію інтелектуальної доброти “Її Величність Книга. Даруймо!”, почали розвивати її. Маємо великий список шкіл, громадських організацій, українських культурних товариств у багатьох країнах світу. На щастя, лю-

ди відгукнулися швидко. Для них — це диво, що зможуть отримати якийсь дарунок з Батьківщини.

Наш Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків із діаспорою (МІОК) вирішив не просто організувати акцію інтелектуальної доброти, а й самим узяти участь в акції дарування книг. То-

Олена МЕДВЕДЄВА: «Заходи з пропагування української мови маємо проводити частіше»

ми найбільша кількість українських суботніх і недільних шкіл, університетів, де є славістичні та українознавчі студії, українські культурні товариства та громадські організації, які діють в Німеччині, отримують від МІОКу книжки з української мови як іноземної — “Крок-1”, “Крок-2”, створені МІОКом завдяки освітньому напрямку діяльності “Крок до України”.

Ми почали не тільки зі спілкування з уже відомими нам українськими школами. Додали нові, істотно уточнили список бібліотек, державних установ, які мають українознавчі студії, факультети або студентів. Більшу частину книжок відправимо до Німеччини. За сприяння Посольства України у Німеччині подарунки доправимо автобусом.

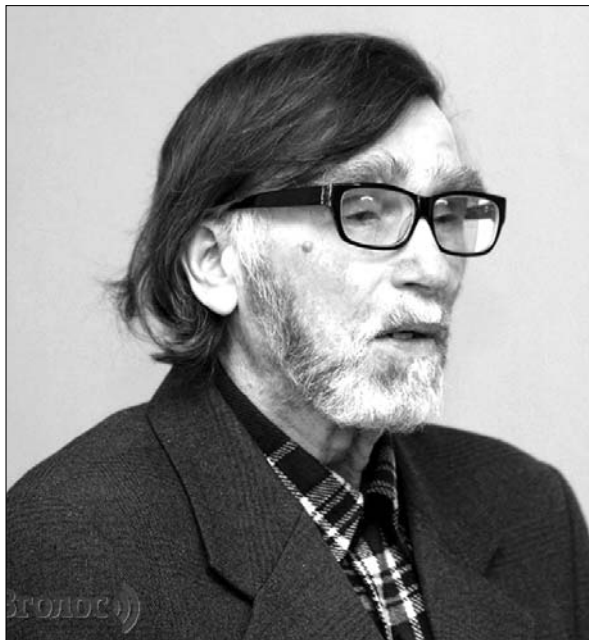
Вважаю, що такі акції потрібні: заходи з пропагування української мови маємо проводити частіше. Тому хотілося б закликати небайдужих українців ділитися своїми книгами з українцями, що за кордоном. Там є два типи українських шкіл: міжнародні українські школи, а також суботні та недільні українські школи. Тож саме цій, другій, категорії українських шкіл найбільше потрібна наша підтримка та підтримка України, тому що це ті осередки, де не видають атестати, а виховують дітей в українських традиціях і зберігають їхню національну ідентичність.

Замість післямови.
Цього свята — Міжнародного дня дарування книги — не було б, як-

би не маленький трирічний американець, який запитав свою маму: чому немає особливого дня, коли люди дарують один одному книги? Мама цього хлопчика — Елмі Бродмур і започаткувала проведення такого свята з 2012 року. Тож відтоді щороку, 14 лютого, дарують книжки один одному та членам родини, залишають книжки в людних місцях, надають знижки в книгарнях, організовують волонтерські кампанії зі збирання книжок, жертвують їх бібліотекам.

Читаймо! Даруймо! Поважаймо Книгу!

Підготував
Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру наукової журналістики ЗНЦ НАНУ і МОНУ, член НСПУ і НСЖУ, м. Львів

Письменник Левко РІЗНИК: «Щоб над моїм світом був гордий світ державний!»

У Львівській обласній універсальній бібліотеці відбувся літературно-мистецький вечір, присвячений двом подіям: презентації роману-есею Левка Різника “Містерія непокори Патріарха Йосифа” і вшануванню автора з 80-літтям.

Усі дякували Левкові Різнику за його творчу і життєву діяльність, за останню його книжку — роман-есеї “Містерія непокори Патріарха Йосифа”, в якій розкрито діяльність провідника Української Греко-Католицької Церкви Йосифа Сліпого, що у складних політичних умовах минулого століття прагнув до утвердження в світі української національної ідеї в духовному аспекті. Кілька запитань до ювіляра.

— Ти цікаву річ сказав, виступаючи в Обласній універсальній бібліотеці: “Якби хтось у моїх творах знайшов плагіат, — я би з’їв оцей капелюх”. Це викликало неабияке пожвавлення в залі.

— Я вважаю, що капелюх збережеться. Мине 100 років — і капелюх лежатиме в літературному музеї біля моїх книжок, бо я ніколи в житті не дозволяв собі плагіату. Це негідно і гидко. А якщо використовую якесь слово чи думку загалом, то обов’язково беру їх у лапки.

Ленін приписав Марксові вислів: “Ничто человеческое ему не чуждо”. А насправді цей вислів належить класичній латинській літературі. Або — “хто не з нами, той — проти нас”, — приписали М. Горькому. А це — Ісус Христос сказав. Але Горький добре знав Біблію. Потім москалі з нього цитували.

— А що нині з Твоєю енергетикою? Чи то істота якась допомагає Тобі писати, співпрацює з Тобою?

— То я пожартував. Адже людина — складна потужна машина, яка дає енергетичні імпульси. Це ще належно не досліджено, на жаль. А екстрасенси це використовують.

— А про що йдеться у “Невидимих стигматах” Мілени Рудницької, про які Ти згадував у своєму виступі?

Зиновій ГАСЦЬКИЙ, голова Пустомитівського РО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, с. Лісневичі, Пустомитівський район, Львівська область

Серед письменників Левко Різник вирізняється особливим стилем. Його текст можна впізнати навіть без титульної сторінки. І стиль, і мовні звороти, набір художніх засобів — суто галицькі, з яскраво вираженим місцевим колоритом. Л. Різник не тільки заново відкрив, зберіг, а й утвердив і навіть опоектизував діалектні, місцеві слова і вирази. Мова його творів вартує окремого дослідження. Вона багата прислів’ями, коломийками, дозволяє уникнути сухості викладу, нудності.

Ознакою майстерності автора є багата фразеологія. Лаконічні, влучні фрази збагачують мову, свідчать про інтелектуальний рівень автора. Всі твори Різника насичені цими короткими, місткими виразами, які хочеться запам’ятовувати, бо вони роблять і нашу мову більш переконливою, служать ніби приправою до страви. (Хто є ворогом для одного окупанта, буде таким самим ворогом і для іншого; кара Божя часом знаходить грішника, хоч би де він був; рай може бути лише серед живого і в живому; слава — від лукавого; де великі гроші, там ціна людського життя наближається до нуля; хочеш зірвати троянду — не бійся колючок; хто сам не горить, той інших не запалить; не хочеш, аби тобі сіли на шию, не кланяйся низько). На жаль, газетна стаття не дозволяє продовжити цю низку мудрих висловів.

Складовою своєрідного стилю творів Левка Різника є іронія. Вона чи не найбільш визначальна риса письменника. Особливо цим художнім засобом письменник користується при зображенні персонажів, до яких не відчуває симпатії. Це — нинішній істеблшмент: політики, олігархи, різні скоробгачки. Засобом іронії юві-

— Я подумав, що у Йосифа Сліпого в душі вони були, кривавили. І тому він борювався проти будь-якої біди. А Мілена Рудницька збрала у своїй книжці відгуки світової преси на діяльність Йосифа Сліпого у Римі після звільнення.

— Як тобі було читати кадебістські дописи Й. Сліпого і А. Шептицького?

— Мене ще вчили люди, які повертали-ся з таборів, що в протоколах — не все правда. Треба інтуїтивно шукати: де правда, а де придумано. Тому я вже відчував, що міг Й. Сліпий сказати на допиті, а не те, що там у протоколі написано.

— Іван Крип’якевич мав вплив на Йосифа Сліпого чи — навпаки?

— Вони були в тісних дружніх стосунках. Обидва — високоосвічені і дуже добре розуміли, в яких обставинах живуть, а також — що чекати від окупанта. Й. Сліпий полюблив ходити на квартиру Крип’якевича, де вони вели бесіди. Це ж було під час німецької окупації.

— Що Ти мав конкретно на увазі, стверджуючи, що “Іван Франко... створив найкращу річ про Папу”?

— Дослідження нашого генія про Папу Климентія — третього Папу після Петра. Климентія імператор вислав сюди, в Боспорське царство, на Кримське узбережжя,

біля Херсонесу. І тут антихристияни поповідували християнство. Але його втопили в морі. Іван Франко дослідив цю історію і особливо той період, коли Кирило і Мефодій знайшли його рештки і перевезли до Риму. І в Римі він похований, оголошений святым. Але це була постать міжна-родна — і українська, і візантійська, і папська, і римська. І. Франко все це досліджував.

— Котра сторона більше прислуховувалася до Йосифа Сліпого — бандерівська чи мельниківська?

— Мельник був управителем маєтків А. Шептицького у Карпатах. А з 1926 року Йосиф Сліпий співпрацював із Бандерою. І Сліпий знав, що є той і той — жодної різниці. Як писав Бандера? “Хто нас визво-лить, той нас відразу і поневолить”. Мель-ник написав 33 прохання до Гітлера про співпрацю. І Гітлер на жодне не відповів. Хоча Черчилль сказав: “Якби Гітлер був дозволив Українську державу, то нас би вже тут не було”.

— Кого?

— Англії... Потім Й. Сліпого Шептицький поставив мировим суддею між мельниківцями і бандерівцями. Й. Сліпий вислуховував їх без переваг.

— То що, Шептицькому “помогла” відій-

ти в засвіти польська художниця? Ти вважаєш, що її підіслали?

— З логічного, філософського виснов-ків розміркову, з тих припущень, які ви-водять на правду, коли ти її не знаєш. Ко-ли кагебіст Карін мав знищувати УГКЦ, то розумів, що то треба робити зразу. Але Шептицького він не зміг арештувати, бо, по-перше, той був у візку, по-друге, світ уже знав його. Арешт не вважали виходом, найкраще було — ліквідувати.

І раптом з’явилася художниця, яка вже малювала Шептицького. І знову прийшла малювати — через 20—30 років.

Священик Кадочник, можливо, теж мав завдання. Він описує останній день Шептицького. Весь час біля нього бував. Ця підозра має тільки логічні філософські підвалини. Отець Хома...

— ...який писав про Й. Сліпого, часом і від його імені...

— ...помічник Шептицького. Але коли він потрапив до Риму, одразу впав в очі Іванові Бучкові, який був радником Папи в Римі. Він вирішив піти до Риму пішки через всі кордони. Як їх можна було подо-лати? Ту легенду йому створили кагебіс-ти... Його, очевидно, завербували. Ні І. Бучко, ні Й. Сліпий не ховалися в своїй діяльності. Кагебісти навіть біля Папи ма-ли своїх людей.

— А чи вдалося Й. Сліпому переконати Ватикан, що Україна — не Росія?

— Ватиканом було байдуже. Йому треба було поширювати католицизм на Схід. То-му підтримав і Шептицького, і Сліпого, який утримав УГКЦ і міг працювати над поширенням католицизму і далі. А знання України залежало від Й. Сліпого. Він весь час казав: Україна — не Росія.

— А нині Рим пам’ятає про Україну, про те, що виторяє на нашій землі імперіаліс-тична Росія?

— Знання України в Римі залежить від

— У селі, а колись містечку Нараєві я проживав до 16 років, до закінчення 10 класу. В селі було як би три “держави”: у центрі чотирикутного ринку — добротні будинки, криті бляхою, — євреї; навколо них, криті червоною дахівкою, — поляки; а вже позад них — під стріхами наші украї-нці...

Тато Йосиф був одним із середущих за віком синів діда. Служив в австрійській ар-мії, потім воював в УГА, добре воював, став ад’ютантом у командира; був інтерно-ваний, перебував у тодішній Чехословач-чині, надивився, наспілкувався... (“Гриць звидів світа! На чехах, у Німеччині, в Іта-лії, в Гамеріці... Тепер щось розуміє...”). Повернувшись після польсько-україн-ської війни в 1924 р., застав здивованих ро-дичів. Тата вважали пропавшим на війні. Довго тато не журився — давав собі раду. Влаштувався агентом-поставщиком, ску-пував свиней по селах і здавав у Бережа-нах оптовіку. А той переправляв їх до США та Англії. Таким чином тато заробив грошей і в Нараєві, викупивши 0,25 га зем-лі, поставив вальковану хату... Чи не див-но виглядав цей чоловік серед селян?! То-му вважався за великого дивака і оригінала — словом — Чудило.

— А яка доля батьків? — цікавлюсь.

— Батько прожив 82 роки, а мама про-живала на старості у Львові. Брат-худож-ник придбав у Львові 4-кімнатну квартиру, але мама нудьгувала, скучала, її тягло в Нараїв... Там і похоронили. А тата і брата поховали на Янівському... Мама не дожила кілька місяців до Незалежності України... — з сумом згадує це і продовжує: “А в На-раєві родичів уже нема. Хата валькована зруйнувалася... Я мешканець Львова ще з часів студентства, коли ми викупили на чотирьох квартиру і прописались там...

Та продовжимо розповідь пана Левка. “Мені пощастило вступити в сільсько-господарський інститут зразу — був від-

Слави я не шукаю — штрихи до портрета письменника

ляр розвінчує фальш, показний патріотизм цих нуворішів, визначає суть їхньої діяль-ності як боротьбу за корито (“битва лише розгортається, тільки не битва титанів, а нікчем”). Л. Різник, по суті, ніколи не зас-тосовує прямих характеристик, а робить це через самооцінку або оцінку інших, через прийом парадоксально-компліментарний (в основі його — парадокси і протиріччя), а ще через діалоги. Лев Різник — майстер ді-алогу. В дискусіях, суперечках двох опо-нентів найглибше розкривається їхня сут-ність. Роман “Зеня і Славко” повністю по-будований на діалогові, тут діалог виступає як двигун розвитку фабули.

Як письменник, Лев Різник дуже чут-тево сприймає нинішні події, він не байдужий спостерігач. Ба більше — бачить вихід із важких кризових явищ, які переживає країна і зокрема — нинішня держава, яку він сприймати не може: “Оцю ось розвалю-ху. Кризово- чи дефолтовозагрожену, недос-коналу, застарілу, зліплена з гниляччя і трух-лявини, зшити білими нитками, склеєну кле-єм... що замішаний на крові, на нечистотах бандитсько-кілерських олігархічних кланів та іншої мерзоти, а та мерзота тут — на цій землі — стала новітнім окупантом... блощицею кровососною, — насмокчеться га-дина християнської крові — крові дурного-о-дуреного плебсу відтак і тікає відлежувати-ся — з панамським паспортом — перетрав-лювати здобич на Гаваях чи в іншій офіор-ній зоні”. А тому — висновок: “Чим різнить-ся людина достойна від нікчем? Людині дос-тойній найдорожчі честь і свобода! Оце й хо-чу зробити з України державу — правдиву, де люди честі будуть у найвищій пошані, Дер-

жаву — найвищого зразка..., бо вже набрид-ло в цьому борделі...”. (А між тим, це сказа-но ще 2003 року в романі “Фактор Данила Вернаді”). Л. Різник у своїх творах вия-вився провісником майбутніх явищ і по-дій. Так він передбачив прихід до влади “дніпропетровських” на чолі з Лазарен-ком, “донецьких” — з Януковичем, май-дани і т. ін.

Дивує широта, різноманіття уподо-бань, зацікавлень та знань письменника, що сповна проявилось у тематиці творів: розвиток і проблеми держави; передви-борні баталії; конфлікт поколінь; наукові відкриття, зокрема — в області ґрунтоз-навства, психології, біоенергетики, астро-логії, генної інженерії... Звідси і спеціаль-на термінологія (“метод біоенергетичного впливу на голографічну матрицю”, солі-тон — своєрідний винахід самого пись-менника генератора впливу на психіку лю-дини) ; історичні події, пов’язані з УСС, УПА; глобальна тема ролі особистості в іс-торії народу на прикладах таких постатей, як І. Франко, М. Грушевський, митропо-лит А. Шептицький, патріарх Й. Слі-пий... Взагалі, твори Л. Різника виклика-ють не тільки цікавість, а й естетичне задо-волення. Щоб глибше пізнати письмен-ника, його світогляд, його внутрішній світ, життєве кредо — треба читати, аналізувати його твори. Не мною придумана аксіома. Ці знання суттєво доповнять біографію письменника. Згадую, як якимось за кавою в затишній квартирі пана Левка на вул. Па-тона письменник розговорився і з завид-ною теплою і легким сумом згадував про свій Нараїв:

нас самих. Рим однаково ставиться і до Польщі, і до України. Ну, поляки пред- ставлені у Ватикані.

— *А українці?... Зрозуміло. Ти на засідан- ні в бібліотеці ще сказав: “Я Й. Сліпого від- чувую, бо я — селянин, і він — селянин”. Чу- дово!*

— Хай так!

— *То яка формула Твоїєї книжки про Й. Сліпого, про яку ми говоримо?*

— Могутня сила духу. А попередньої книжки про Й. Сліпого — віра Й. Сліпого у Віру і Розум А. Шептицького. Сліпий мав дуже самостійний характер. І не кожному міг довіряти і так працювати, як з Шеп- тицьким.

— *Чому П. Скоропадському 100 років тому не вдалося утворити Українську дер- жаву?*

— Бо Україна була роз’єднана на пар- тійну групування настільки, що не могла знайти спільної мови. Соціалістичний син- дром переважив — бо панував тоді в Євро- пі й світі. Не Україна не відбулася — про- сто влада була чужа, і поміщики чужі на 90 %. Скоропадський був другим Маннергей- ма, в якого народ був сконсолідований.

— *А українцям важко було сконсолідува- тись?*

— На жаль. А Маннергейм зумів орга- нізувати свій фінський народ, який пов- став проти Сталіна і переміг. А якби Украї- на тоді об’єдналася, то могла б і Москву завоювати. Але українські сили були роз- порошені. Тому й нині нас може врятува- ти тільки консолідація. Путін організував зовнішній фронт і п’яту колону в Україні!

— *Словом, другий фронт у Києві!*

— Я відчуваю, що є вже багато людей. Але багато відійшли від нього. Є філософ- ський закон: нема на світі жодної людини і не буде, яка могла б передбачити майбутнє.

А є закон цинічності: історія повторю- ється. Але є нові обставини. І щоб перед- бачити щось, треба дуже точно вивчити минулі зигзаги. Серед політиків є й чесні люди. Їм здається, що вдасться виконати те, що потрібно, що бажано. Але те, що обіцяють, не можна приймати за чисту мо- нету. Оцінюють його бажання, а не те, що він зробить.

Розмовляв Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру наукової журна- лістики ЗНЦ НАНУ і МОНУ,
член НСПУ і НСЖУ м. Львів

мінником у школі і тут — підвищена сти- пендія. А ще підрядився в ґрунтознавчу групу і — експедиції: Вінниччина, Хмель- ниччина, Росія, Казахстан... Романтика, але й заробіток... До стипендії в 28 рублів додавалось ще 70. Купив собі пальто, одяг, взувся — словом буржуй... Віршува- ти почав ще у школі. Якось відіслав вірша в районну газету, звідтам прийшла відпо- відь і хоч “вірша друкувати не будуть — пишіть ще”, але по школі пішов розго- лос: Левко — поет... Взагалі хоч би де я бував, хоч би де працював — усюди на першому місці думка і мрії — мистецтво, література. Вже у Львові в інституті напи- сав першу новелу, заніс у “Ленінську мо- лодь”. Григорій Книш викликав, показав відкоректовану новелу — вона вся синя від правок... “Не дивуйтесь, — каже, — підправив трохи мову, стилістику, але ра- ціональне зерно є, є відчуття образу”... і порекомендував мені зосередитись на прозі, не роздвоюватись на поезії... З ча- сом став членом СПУ.

Один із персонажів Л. Різника якось сказав: “Слави я не шукаю...” Письмен- ник також слави не шукав — слава сама прийшла до нього у вигляді численних ро- манів, повістей, вершиною яких є праця не одного десятка років — трилогія про на- ших духовних світочів і провідників нації: Андрея Шептицького, Йосифа Сліпого, Івана Франка, Михайла Грушевського.

В 1996 р. роман “Маргінал” здобув ви- соку нагороду — премію ім. А. Головка за кращий роман року. В 2002 р. — державна премія ім. О. Гончара за роман “Усуся на Лисоні”; 2011 рік — літературна премія іме- ні братів Б. і Л. Лепких. Л. Різник також ла- уреат премій ім. Ірини Вільде; “Львівська слава”; журналу “Літературний Тернопіль”. 2015 р. — за трилогію (“Самотність проро- ка”, “Поет і Владика”, “Доктор і профе- сор”) — премія Президента України і зван- ня лауреата.

Читаємо!

Ірина ЩУКІНА,
завідувач Музею Лесі Українки, м. Київ

Уже кілька років поспіль до дня народ- ження Лесі Українки у київському музеї письменниці, що є складовою частиною Музею видатних діячів української культу- ри Лесі Українки, Миколи Лисенка, Пана- са Саксаганського, Михайла Старицького, відбувається конкурс, де студенти кий- ських коледжів і технікумів читають твори поетеси. Цьогорічний був 21 лютого і ви- різнявся з-поміж інших. Звучало багато поезій, які не на слуху. Конкурсанти від- шукали те, що співзвучно їхній душі, вчи- талися в кожне слово і вийшли на шлях Ширості й Простоти, уникнувши надмір- ного пафосу, показної емоційності, фаль- шивого артистизму, всього того, що часто з’являється у прагненні справити вражен- ня та наблизитись до перемоги. Читці не робили помилок у наголосах, ламаючи ритміку вірша Лесі Українки, а у неї тра- пляються незвичні наголоси у словах. Не було і захоплення додатковими ефектами: музичним оформленням, театралізацією, епатажністю... Всі ці зміни відбулися одра- зу, з часу попереднього конкурсу, і тому здавалися дещо містичними, адже склад студентів-учасників і, відповідно, викла- дачів оновлюється... На щастя, усі раніше висловлені побажання від членів журі були почуті, й зазвучали струни серця! Ми ті- шилися, як ніколи, бо стільки молоді на- тхненно читало і слухало Лесю Українку!

Конкурс проводився в рамках музей- ного проекту “Нова Плеяда”. Нашим не- змінним партнером у його проведенні бу-

ло Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка. Голова журі — актриса Київського українського малого драма- тичного театру, викладач кафедри сценіч- ної мови КНУТКиТ ім. Івана Карпенка- Карого Олена Огороднійчук. Члени журі: заступник голови ВУТ “Просвіта” Микола Нестерчук, голова методичного об’єднан- ня вчителів української мови ВНЗ І—ІІ ступенів Людмила Ковалевська, завідувач музею Лесі Українки Ірина Щукіна.

Переможцями стали: I місце — Аліна Худенко (індустріальний коледж); II місце розділили Алла Слобоженюк (торговель- но-економічний коледж КНТЕУ), та Кате- рина Шевченко (транспортно-економіч- ний коледж НТУ); III місце посіли Анна Федоренко (державний коледж туризму та готельного господарства), Віра Ткаченко

(коледж інженерії та управління НАУ), За- хар Попович (оптико-механічний коледж КНУ ім. Т. Шевченка). Окремі відзнаки журі одержали: Данііл Блонський (коледж економіки і управління ДВНЗ КНЕУ ім. В. Гетьмана) — за відкритість і творчий по- шук, Вероніка Бабій (коледж інформацій- них технологій та землевпорядкування НАУ) — за ширість, Сергій Шульгін (ко- ледж геологорозвідувальних технологій КНУ ім. Т. Шевченка) та Анастасія Світко (коледж легкої промисловості) — за орга- нічність і природність виконання, Ліна Шараєвська (коледж інформативних сис- тем і технологій ДВНЗ КНЕУ ім. В. Геть- мана) — за ліричність.

Усім учасникам конкурсу вручили дип- ломи, а переможці отримали подарунки від ВУТ “Просвіта” і музею.

«Роки любії, дитячі»: Леся Українка і Звягельщина

У Звягелі (колишня назва Новограда-Волинського) видатна українська поетеса прожила вісім років. Народилася вона 25 лютого (13 лютого за ст. ст.) 1871 року в будинку “коло Случі”, який наймали Косачі у міщан Окруж- ків протягом 1870—1873 рр. Хрестили її у Соборній Преображенській цер- кві, яка до наших днів не збереглася. Обряд хрещення здійснили священник А. Добржанський, диякон П. Масловський та дячок І. Гоцицький. Хрещени- ми батьками стали бабуся Є. Драгоманова та С. Васильковський.

“Коли народилася Леся, — згадує се- стра Ольга Косач-Кривинюк, — у матері не було молока і вона не могла годувати її. Спробували брати мамок, змінили кіль- кох, та все були невдалі. Врешті почали го- дувати Лесю штучно. Вона од того году- вання, що було тоді ще дуже недосконале, сильно слабувала на живіт. Боялися, що не виживе... Тільки дякуючи батьковому пильному догляданню та виконанню всіх лікарських приписів, вдалося затри- мати Лесю при житті”. У родині зберігався фотознімок, на якому Леся “у віці 1 ?—2 років, товстенька з круглим веселим усміх- неним личком” сиділа на руках у тітки Олександри Косач.

Свідоме дитинство поетеси минуло у будинку пані Завадської. Зі спогадів 76- літньої Олени Пчілки: “Був у неї братик. Старший за неї всього на півтора року — і ото вкупі вони й росли... Говорила Леся з самого малку по-українському, бо того хо- тіла її близька родина. Діти чули навколо себе гарну волинську мову, а до неї теж і чисто полтавську; ніяких “бонн” або “гу- вернанток” при дітях не було, — вони рос- ли або в товаристві мами й бабуні, або під наглядом якоїсь няні з волинського села... Гарно проказувала, ще маленькою дівчин- кою, байки Л. Глібова та й М. Старицько- го; проказувала байки дуже виразно (особ- ливо Л. Глібова “Билину” і “Шуку”, як Ли- сиця порадила на суді кинути Шуку в річ- ку). У Звягелі був у нас при домівці вели- кий садок; там було багато квіток, — Леся дуже любила їх завжди”.

“Пам’ятаю гарний великий дім із ве- личезним садом у Новоград-Волинську, — розповідає Лідія Драгоманова-Шишмано- ва. — У тому домі та саду царюємо ми — ді- ти, особливо старший брат Лесі Михайло та я, натури буйні. Цілий день бігаємо по

усіх-усюдах і ціле літо граємо все одну гру: Іліаду і Одісею. Маленької Лесічки ще тоді не торкнулася та лиха хвороба, яка зроби- ла з усього її життя безстанне страждан- ня. Вона була по натурі тиха, розумна, слухняна дитина, котру нам, буйним, ста- вили завжди як приклад розсудливості”.

У чотири роки Леся “зовсім справно чи- тала”. Син М. Комарова Богдан згадує, що в перший свій приїзд до Одеси 1888 року письменниці відшукала в їхньому будинку батькову брошуру “Земні сили” і похвалила- ся, що то перша книжка, яку вона прочита- ла. Любила “Мифы классической древнос- ти” Штоля, “Сербські народні думи й пісні” в перекладі М. Старицького, “Труды этно- графическо-статистической экспедиции в Юго-Западный край” П. Чубинського.

Збереглося чотири листи, написані Ле- сею у Новограді-Волинському. У першому — до Драгоманових повідомляє: “Були у нас ужачі яйця; ми хотіли, щоб вони виве- лись, та закопали в землю, та нічого не зробили. Я дуже скучила за вами всіми. Гімнастику вже зняли, а зимою повісить папа. Вишинська казала, що я не можу там на одну гору не дуже високу злізти. Бабуш- ка купила стакан. Купець сказав, що та- кий, хоч трясни об пол, то не розіб’ється, а папа каже: ну, трясем ним. Колись ми пе- реправлялись на ту сторону, а мама пішла за хлопцем, щоб правив, а ми самі поїхали, а мама хотіла встати та впала у воду”.

У Звягелі Леся познайомилася з народ- ною творчістю. Коли чула якусь пісню чи приповідку, казала: “...цю пісню співала Мотря, а цю Килина, а це розказувала ба- ба Коржицька”. Та чи не найбільший вплив на неї мало село Жабориця Звягель- ського повіту (нині — с. Заріччя Баранів- ського району), де вперше почула про мав- ку. “А то ще я й здавна тую мавку “в умі держала”, ще аж із того часу, як ти в Жабо- риці мені щось про мавок розказувала, як ми йшли якимсь лісом з маленькими, але дуже рясними деревами, — писала Леся Українка в листі до матері з Грузії.

1903 року виходить книга поетеси “Ди-

тячі гри, пісні й казки. З Ковельщини, Лу- щини та Звягельщини”, куди увійшли жа- борицькі пісні “Мир миром”, “Воскресе- ніє-день”, “Безконечна”, “Посію я розу, поставлю сторожу”.

“Як гарно, вільно жилося нам у тому Новограді-Волинську! — згадує кузина Лі- дія Михайлівна. — Пам’ятаю, як возили нас кожного дня гуляти на возі. Навіть ба- чу ще, де хто сидів. Мені, старшій з дітей, дана була велика честь сидіти на козлах по- руч з кучером. На почесному місці, зробле- ному з сіна, прикритого килимом, сиділа тітка Саша Косач, а коло неї пані Судов- щикова, товаришка Ольги Петрівни. Між ними садовили маленьку Лесю, щоб не впала... Нас брали навіть кілька разів на полювання, на цілий день. Збиралась тоді велика компанія: одні їхали човнами по Случі, інші — кіньми. Ми, діти, бігли по лісі за ягодами і слухали, як собаки гаяють зайця. Ще й досі вухо моє чує особливе гав- кання мисливських собак дядька Косача”.

1879 року порвалася Лесина дружба зі Звягелем. Сім’я Косачів переїжджає до Луцька, куди за спеціальним наказом пе- реводять батька Петра Антоновича на по- саду голови Луцько-Дубенського з’їзду мирових посередників. Олена Пчілка вва- жала, що в такий спосіб її чоловіка покара- ли за “українофільство” та побачення у Парижі з її братом-емігрантом М. Драго- мановим.

У своєму незавершеному творі “Спога- ди тітки Люсі” Леся Українка пише: “...ви- їжджаючи з рідного міста, не спало до й на думку мені, що, може, я туди повік не вер- нуся, що, може, ніколи більше не побачу наймиліших з моїх друзів дітей, що не вер- нуться більше мої найперші, наймиліші роки життя, що упливали вже вони злото- блакитним струмочком у прірву минулого і вже не приплинуть ніколи назад...”

Підготувала Г. ТВАРДОВСЬКА,
науковий співробітник Новоград-Во- линського літературно-меморіального му- зею Лесі Українки

«Майже заживо похований поет...»

Пам'яті Олександра Завгороднього

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Із глибоким сумом він писав, що цілковито випав із літературного процесу — хтозна відколи не бачив надрукованим жодного свого віршованого рядка, нікому не потрібні його переклади. Десь там з'являються нові літературні імена, відбуваються презентації і творчі вечори, виходять (хоч і мізерними накладками) книжки, а він, нікому не потрібний, і, здається, всіма забутий, сидить у глухому селі й тоскно думає, що зовсім не таким уявлялися йому ті часи, коли він, скинувши з ший хомута служби з її щоденною повинністю переписувати плоскостопі речення й розставляти коми, нарешті сповна віддається тому, до чого лежить його душа.

І ось вони, ті дні: нарубай дров, наноси води, прополи город, сходи до сільмагу купити якихось харчів — і сідай твори скільки душа забажає. А створене можеш почитати дружині, собаці й котам. Бо кому ще нині в Україні потрібні рядки його улюбленого Юхана Лійва в Олександровому перекладі? І кого в них більше — Лійва чи Завгороднього?

*Залиште мене, залиште мене,
спокій у грудях і не майне,
я, ніби горе-пташа сумне,
о, рідний краю, — сійво чарівне!
О, рідний краю, — сійво чарівне,
я, ніби горе-пташа сумне.
Залиште мене, залиште мене,
спокій у грудях і не майне.*

Очевидно, мало що так важко гнітить людину, як відчуття її непотрібності, котре затягує її в безвиводну депресію. Сашко в листі не педалював на цьому, але його внутрішній стан звітливо легко вгадувався.

Кілька років до того Завгородній хвалився мені, що взявся укладати словник української синоніміки. Що до виписаних із-відусюд лексем додає свої словотвори (він справді був мастак на неологізми — часто вистрилював ними, як кулеметними чергами. Особливо тоді, коли був у доброму гуморі). Ця робота розтяглася в нього на довгі роки, і він не уявляв, скільки ще вона триватиме. Не знаю, на чому урвалася ця подвижницька праця. Знаю тільки, що Завгородній в останні роки не переставав прибирати слова до своєї синонімічної колекції, а також як мотло до кожного гасла писав вірш. Ось, наприклад, “До березня”:

*Нарешті довгожданий березіль,
Коли шпачок хмеліє — дочекався
І сонячного вигойду розгіль,
І неба українського причаста.*

2011 року в дніпропетровському видавництві “Ліра” вийшла (накладом усього 300 примірників) збірка його вибраного “Лет”, де поряд із віршами, поетичними перекладами з естонської, фінської, литовської, шведської, іспанської, французької та польської коротко представлено й окремі матеріали з української синоніміки, що дають загальне враження про особливості цієї роботи Олександра Завгороднього й захоплюють його оригінальними словотворами.

Вийшовши з лікарні, я вже зібрався написати Завгородньому, думаючи, в який спосіб хоч трохи підбадьорити його. Але з “Літературної України” дізнався: його раптово не стало. І мені, як важкий докір, прозвучало з пам'яті “Пишіть листи...” Ліни Костенко.

Я став перебирати думкою всі наші зустрічі й розмови. Чимало згадується так яскраво, мовби то було тільки вчора.

От, скажімо, наші гостини в письмениці й художниці Ліллі Промет.

Досі пам'ятається все те до найдрібніших подробиць.

— Іду до Ліллі Промет, — сказав Сашко Завгородній. — Хочеш, візьму тебе з собою?

Ліллі Промет була майже легендою Таллінна.

— Хто найвродливіша жінка в Таллінні? — запитували.

І відповідали:

— Ліллі Промет.

— Хто найелегантніша жінка в Таллінні?

— Ліллі Промет.

— Хто найінтелігентніша жінка в Таллінні?

— Ліллі Промет.

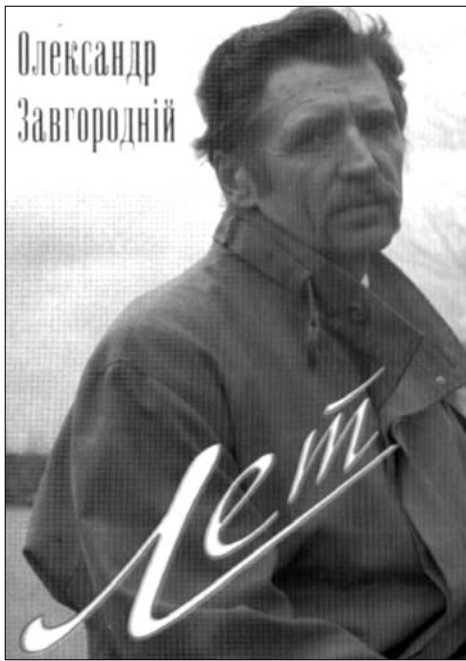
— Хто найталановитіша жінка в Таллінні?

— Ліллі Промет.

Мене мучить совість за те, що не відповів на його лист.

Одержав його десь за тиждень до того, як мав лягати в лікарню. Загрозлив по горло в рутинні клопоти, хапаючись то за те, то за те (бо ж усе — ніби невідкладне), вирішив: обізвуся до нього вже після лікарні.

Звичайно, можна було б відписати щось таке: радий твоєму листові, завжди пам'ятаю наші естонські одиссеї, спробую десь твої вірші прилаштувати (він прохав посприяти з друком) і ще щось етикетне. Але годилося сказати Олександрові якісь людські слова, хоча б чимось його підбадьорити, бо лист його був сумний. Знаючи Сашкову терплячість і ненав'язливість, зрозумів, що за тими рядками — владно погамована зрозпаченість. Ось уже стільки років вони з дружиною живуть далеко в селі (квартиру в Дніпрі віддали доньці), а самі, зі своїми нужденними пенсіями й нажитими недугами вирощують якусь городину й садовину, щоб було для себе та для доньки з внучкою. Але на це Олександр не нарікав, навіть хвалився своїми скромними господарчими здобутками. Він справді небагато вимагав од життя для існування на рівні аскета.

І ось, виявляється, Завгородній запрошений до неї в гості. І, виявилось, був там уже хтосна-скільки разів. Потім, коли я потрапив у той дім, то допевнився, що Завгородній там — не просто бажаний гість, а як мовиться, зовсім свій.

Звичайно ж, мені хотілося туди потрапити. Але сказав Сашкові: це ж незручно — звалюся, невідомий їй чоловік, як сніг на голову.

Та Завгородній мене заспокоїв: “Зараз зателефоную їй і скажу, що зі мною буде колега з Києва”.

І ось ми переступаємо поріг дому, в якому живуть Ліллі Промет і її чоловік Ральф Парве. Ліллі і Завгородній цілуються, а Ральф по-дружньому Сашка обіймає. Обоє приязно вітають мене, бо моя “візитка” — приятель Завгороднього. А я не можу відірвати погляд од Ліллі Промет — вона справді як довершений мистецький твір. Елегантна вродливість силіс дотепами й накриває стіл. Я дістаю з портфеля пляшку вина. Ліллі застерезливо мовить: “У цьому домі ніхто не п'є”. Я пояснюю: не ризикував купувати квіти, бо замерзли б, доки їх сюди довели б. Тому взяли замість квітів натуральне вино. Завгородній жартома сказав, що Ліллі не запитала, чи питиме він. А він — питиме. На честь зустрічі з нею і Ральфом. Хоч пияк із Сашка був справді ніякий. Очевидно, Промет це знала, бо відразу ж поіронізувала з Сашка, сказавши, що чаркування — це той жанр, у якому він безнадійно бездарний.

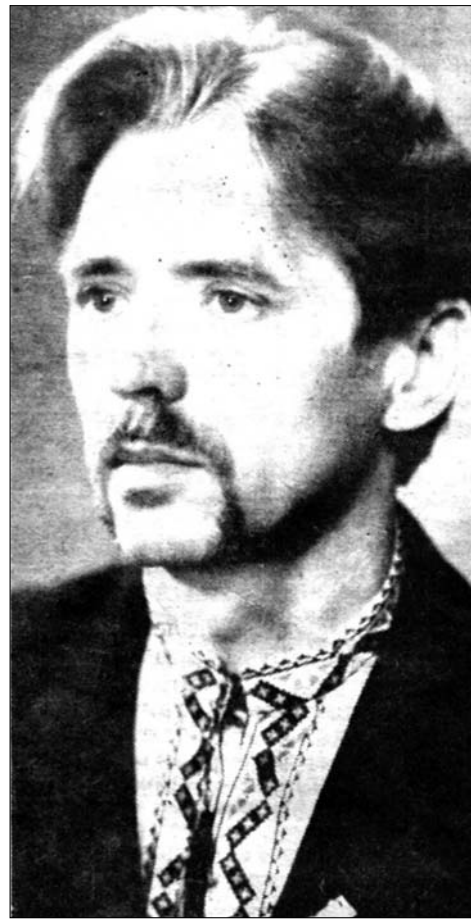
Чи не всі мої естонські приязнювання — окрім братів Юло і Юрі Туулів — почалися завдяки Завгородньому. Тамтешнє письменництво його знало, симпатизувало йому, а чимало хто з нього, як Промет, справді любили.

Він одразу викликав у людей симпатію. Доброзичливий, сором'язний, архіскромний, надарований м'якою іронією, котрою користувався дуже обережно, Олександр мимоволі прихилив усіх нормальних людей до себе. Це ж із його легкої руки я ввійшов у дім Яана Кросса та Елен Нійт. Завгородній підбив мене на літпортрет Кросса — письменника абсолютно європейського калібру. Він написав роман-шедевр “Імператорський божевільець”. Олександр зро-

бив український переклад твору. Я поклав поряд переклад Завгороднього і російський переклад. Мав просто фізичне задоволення від художньої пластики, багатства лексичної партитури українського варіанта Кросса. А ось російський переклад (сьогодні вже не згадаю імені перекладача) прикро вразив тим, що це була, мовлячи російською, “топорная работа”. З усього помітно було, що то — безкрила калька. Як і переважна більшість того, що видається нам за художній переклад, а насправді є недолугим переводом. (Згадаймо з нашої класики “Перевівся на нінащо”...)

Олександр був перекладачем-митцем. Беручись до роботи, він мимоволі ставав не тільки співавтором твору, а й творчим суперником автора, оскільки, зіткнувшись в оригіналі з тим, що не надається до аутентичного перекладу (ідіоматика, фразеологія), перекладач перевиює лексичне багатоманіття рідної мови, шукаючи в ній те, що буде справді суголосним оригіналу. Незрідка навіть буває так, що якісь місця у перекладі можуть звучати ще сильніше, ніж в оригіналі. Тут Завгородній взорувався на творчу практику Миколи Лукаша. Як і він, Олександр любив “гратися в слова”. Згадую Лукашеві “Шпиґачки”, читаючи “Зубоскалки” Завгороднього, де є ось такі його комічні словотвори: “Драматорг”, “Плагігд”, “Мумуари”, “Регіондер”, “Партійне нявчання”, “Лякарня”, “Законоудаствство”, “Прибавливий вигляд”, “Начхальник” та багато інших. Він буквально фонтанував такими слововинаходами тоді, коли був у доброму настрої. І найчастіше, здається мені, це було саме в Естонії, де він почувався, як риба у воді. Я мав таке враження, що саме вона — його рідна стихія. Бо вдома Завгородній ходив у “та інших”. Тут його ніхто ніколи не фаворизував, його літературну роботу просто не помічали. У Дніпропетровській організації — замість величатися на всю Україну ним, висококласним майстром літературного перекладу й цікавим поетом — його просто затирили десь аж на маргінес. Кілька керівників тамтешньої письменницької організації ніяк не хотіли погодитися з тим, що Завгородній — не рядова обласна величина, а яскрава постать усеукраїнського масштабу, як, скажімо, Юрій Лісняк, Ростислав Доценко, Дмитро Чередниченко, Олекса Логвиненко. Не знаю, чи був ще хтось у всьому Союзі, кого б двічі удостоїли авторитетної літературної премії імені Юхана Смуула. Так Естонія оцінила заслуги Завгороднього перед її письменством — він переклав на українську цілу бібліотеку того, що складає її гордість (А.-Х. Таммсааре, Ю. Саара, Д. Вааранді, П. Куусберга, Ю. Смуула, Я. Кросса, Л. Промет, Є. Ветемаа, М. Траата, Ю. Лійва, Я. Каплінські, П.-Е. Руммо, К. Курга, Б. Альвер, Е. і М. Раудів...)

Чомусь в Україні не стала помітною культурною подією поява “Імператорського божевільця” Яана Кросса в перекладі Завгороднього. Ця трагічна історія шведського дворянина Тимотеуса фон Бокка з його знаменитим “Меморандумом”, у якому було поставлено політичний діагноз Російській імперії (цей текст поставив автора до лав найнебезпечніших політичних злочинців. Його — щоб не роздувати цієї неприємної для царського двору сенсації — було оголошено божевільним і до нього приставили психіатра, а також фон Бокку заборонили покидати межі його родового маєт-

ку). Цей твір вирізняється на диво оригінальною наративною стратегією (оповідь ведеться від імені психіатра, який довго не може зрозуміти, що його пацієнт — психічно здоровий). До речі, цей твір став популярним у Швеції. Його висували на здобуття Нобелівської премії (лауреатом став тоді Йосиф Бродський). А про лексичне багатство українського варіанта роману я вже говорив — за ним можна укласти цікавий словник, куди ввійдуть питомо українські лексеми, що “в глибині бездонній пролежали глухі віки” (Михайло Драї-Хмара).

Навіть саме цей факт наводить на сумну думку, що Україна тоді була літературною провінцією. У нас був свій канон і літературний рейтинг, і там зовсім не фігурували такі твори, як, скажімо, “Дата Туташіа” Чабуа Аміреджібі, “Йшла по дорозі людина” й “Залізний театр” Отара Чіладзе, “Знак біди” Василя Бикова, “Цар-риба” Віктора Астаф'єва, “На спаді дня” Миколаша Слущкіса, “Хамелеонові кольори” Йонаса Авіжюса, “Дервіш і Смерть” Меші Селімовича й “Імператорський божевільець” Яана Кросса.

У нашому “табелі про ранги” не було вакантних місць для таких творів. І навіть коли поодинокі з них з'являлися в українських перекладах, культурна оптика не сфокусовувала на них суспільну увагу.

Так само проочили ми й появу маленьких романів Енна Ветемаа (“Монумент”, “Утома”, “Реквієм на губній гармошці”, “Яйця по-китайськи”). Завгородній віртуозно переклав цього автора-урбаніста зі складною стильовою манерою, де все тримається на прихованих ідейних контрапунктах.

Тільки Микола Жулинський зауважив унікальну природу таланту естонського письменника, в якого поєдналися “сатира, іронія, гротеск, лірична сповідь, безжальний психоаналіз на грані самороз'їдаючої рефлексії та філософсько-іронічна травестія...”

“Маленькі романи” Ветемаа, як і Кроссів роман, не інспірували в Україні дискусійного спалаху про можливі шляхи розвитку сучасної прози, про пошуки нею нової художньої мови.

А Завгородній тоді цікаво розмірковував на цю тему, опираючись на естонський літературний матеріал. А коли видавництво “Еесті раамат” 1978-го й 1987-го видало в російському перекладі дві антології “Естонская молодая проза” і “Мы”, в яких оприсутнили неконвенціональні творчі пошуки прозаїків двох нових генерацій (Арво Валтона, Теета Калласа, Маті Унта, Міхкеля Мутта, Юло Маттеуса, Асти Пилдмєа...), і московські наглядачі за літературою дуже сполошилися, вважаючи, що це — збочення з магістралі соціалістичного реалізму на небезпечні ідейні манівці, Завгородній, з якими ми жадібно читали ті книжки, підбив мене написати огляд цієї експериментальної авторської прози. Врешті він інспірував “круглий стіл” на цю тему, в якому взяли участь критик Ен-

дель Маллене, Юло Тууллік і я. Олександр наперед запевнив нас: українська цензура, абсолютно темна в цих речах, не ставитиме нам ніяких перепон. І справді, наш колективний матеріал безперешкодно з'явився в альманасі “Сузір'я” (його видавало видавництво “Дніпро”).

Але цензура стала на заваді, коли він хотів видати у своєму перекладі надзвичайно цікаву повість Лілі Промет “Прімавера”, поява якої в російському перекладі стала всесоюзним скандалом.

Завгородній переклав чотири чи п'ять повістей Промет, котрі мали з'явитися окремим томом у “Дніпрі”. Пам'ятаю, що там були “Акварелі одного літа”, “Хто поширює анекдоти”, ще одна чи дві повісті й “Прімавера”.

Оскільки єдиний, хто міг кваліфіковано прорецензувати переклад, — Віль Гримич (ми були бідні на знання естонської) чи то був десь у тривалому від'їзді, чи не мав часу, видавництво доручило мені прочитати українську інтерпретацію творів Ветемаа. На мої збентежені слова про те, що я знаю лише кількадесят естонських слів, було сказано: проаналізуйте, чи органічно звучить переклад. Якщо десь спотикатиметься — позначте ці місця для редактора. А ще зреферуйте всі твори, щоб було відомо про що вони навіть без читання їх.

Я упивався прозою Промет у майстерному перекладі Завгороднього. Особливо гр радів, що українською з'явиться її “Прімавера”. Цілком щиро написав апологетичну “закрыту” рецензію. Редактор був цілком солідарний зі мною. Моя рецензія стала основою для передмови. Ось уже є верстка майбутньої книжки. І тут на нас чекала прикра несподіванка. Розгублений Завгородній повідомив телефоном, що цензура знімає “Прімаверу”, а далі редактор сказав мені, що викреслює з передмови все про “Прімаверу”. Після цього там, як мовиться, лишилися тільки ріжки і ніжки — анотаційна скоромовка про інші повісті. Я зняв передмову зовсім.

Ми не знали тоді, що російський переклад цієї повісті хтось переповів мадам Брежнєвій (важко повірити, що вона сама прочитала цю книжку, бо просто не уявляється, щоб читання було її “жанром”). “Прімавера” — оригінальна літературна алузія на “Декамерон” Бокаччо. Радянські туристи під час перебування в тих місцях, де, за словами Бокаччо, були його персонажі і з ними траплялися всі ті пригоди, які й сплелися в сюжет роману, також розповідають свої життєві історії. Все це не викликало претензій у цензури й ідеологічно пильних читачів. Претензії викликала з легкою іронією зображена в гурті різнонаціональних туристів росіянка, в якій буквально щелепи зводило від усіх цих розмов, філософувань та історичних сюжетів. Вона рвалася тільки в італійські магазини, щоб закупити там того, чого й близько немає в Москві. Повторюю, цю росіянку Промет зобразила трохи карикатурною, але ж не в дусі Гоголя чи Салтикова-Шчедріна. Як людина добродушна й доброзичлива, вона не згрозескувала домежно цю шопінг-туристку, а лише грайливо покпинила з неї. Але й цього було досить для того, щоб мадам Брежнєва вибухнула гнівом — і російський переклад книжки відразу було вилучено з обігу. Не знаю, чи поширилася ця заборона на Естонію. Владна рука Москви дістала українську “Прімаверу” в Києві — натхненна робота Завгороднього була перекреслена. Так цей переклад і не побачив світу. Не знаю навіть, чи зберігся його текст.

З усіх його перекладів, мабуть, найщасливіша творча доля повісті для дітей “Муфтик, Півчеревичок й Мохобородько” Марта Рауда. Цей твір фантазійно-гумористичний, суголосний тим, котрі у нас писав Всеволод Нестайко.

Нестримна ексцентрика, містифікація, фонтан дотепів пронизують увесь твір, котрий, очевидно, належить до класики світової дитячої літератури. Завгородній любив цей твір і перед кожним перевиданням знову й знову щось там редагував (“Веселка” видавала його неоднораз; кілька років тому його випустило в світ видавництво “Школа”. Мені — за намовою Завгороднього — випало писати до нього післямову).

Ненав'язливий і суперделікатний Завгородній умів не тільки приохотити, вмотивувати, ба навіть і підштовхнути до роботи, котру вважав дуже важливою. Кілька разів переконував мене, щоб я взявся за переклад роману Війві Луйк “Сьома весна без війни”. Я вже перекладав із російського

підрядника твори своїх друзів Юло і Юрі Туулліків. Вони самі попрохали мене про це, бо мріяли, що їхні книжки вийдуть в Україні. Отож, покликаючись на цей прецедент, Завгородній м'яко натискав на мене: “Роби переклад із російського підрядника — це поширена практика. Ми з Гримичем усього вартого перекладів не охопили. Естонська література має стільки видатних творів — і тут він починав перелік і ніяк не міг зупинитися, — що потрібен легіон перекладачів”.

Врешті я зацікавився біографією Війві Луйк, яка раніше була знана тільки як талановита поетеса, а потім раптом вибухнула цим романом. Естонська критика проти нашої тодішньої була не просто скупа на всякі суперлативи й вишукані компліменти стосовно своєї літератури. Почасти вона навіть могла шокувати свіжого читача, вихованого в традиціях святкової епітетилогії, позірною непоштивістю до відомих творів і взагалі досить скептичним ставленням до національного письменства.

Я тоді звернув увагу на тональність розмови, в якій підсумовувався черговий рік із життя прози: “Вийшло понад тридцять книжок, але надія залишитися в літературі є, мабуть, лише в одній-двох. Було б, однак несправедливо заявляти, буцімто рік не задовольнив запити широкого читача. Напевно, все-таки задовольнив, хоча б частково: видано кілька пізнавальних історичних романів, кілька серйозних, але художньо недосконалих творів про сучасність; не обійшлося й без бульварщини, розкупленої вмиг. Однак інтелігентному читачеві було нудно. Художні запити у нього вищі, і проза минулого (1986—го. — М. С.) року дала йому мало”. (Ніби мовиться сьогодні і про нас).

Отак із Завгороднього ідеї та його благословення я й загруз надовго в ту роботу, котра дала мені дуже багато для розуміння мистецтва прози. Бо ти, мов бісерини, перебираєш кожну фразу, намагаєшся не згубити з неї у перекладі ні звук, ні колір, ні музику, ні емоційну експресію. Тепер я розумію, чому перекладачі на порядок глибше в розумінні самої суті літератури і всіх її характеристичних складових. Але — тільки перекладачі-художники. Такі, як Олександр Завгородній.

Може, я помиляюся, але мені здається, що Завгородньому легше жилося б, якби він лишився жити в Естонії. Там, на противагу Україні, справді реально цінують талант та інтелект. В Естонії письменники не аж так жирують, але вони не перетворилися на інтелектуальних люмпенів, як у нас. Олександр не тільки дуже добре володів естонською — він має серйозні заслуги перед Естонією. Перекласти цілу бібліотеку національних літературних здобутків — це справді на межі творчого подвигу. А естонці не тільки вміють подібне цінувати — вони й пам'ятають це. В тому я допевнився й на своєму скромному досвіді, хоча я тільки написав книжку про Естонію, десяток літпортретів і переклав прозу трьох авторів. Говорити про це в контексті естонської творчої біографії Завгороднього просто ніяково. Але за всієї мізерності моїх естонських заслуг я відчув там реальні повагу, увагу й підтримку. А Завгородній — персоналія з пан-

теону друзів і пропагандистів їхнього слова, знавець історії та культури Естонії.

1968 року з'явилася його дебютна збірка віршів, він мав уже й чимало поетичних перекладів. Здавалося, розпочинається абсолютно благополучна літературна біографія. І тут почалися серйозні життєві ускладнення — Завгородньому вішали політичних собак, погрожували сибірами. Щоб бути від гріха якнайдалі, він раптово від'їхав в Естонію. Працював там на різних непрестижних роботах, ніде не “світвся” і наполегливо вивчав мову. Згодом узявся перекладати: фрагменти “Калевіпоега”, поезії Дебори Вааранді, Бетті Альвер, Володимира Беекманна, Юло Краанна...

Київські приятелі допомогли все те публікувати в українських часописах. Про Завгороднього в Таллінні взнали і визнали його. Він опинився під захистом тамтешньої Спілки письменників. Чимало значила й та обставина, що в Естонії не так оскаженіло йшло “полювання на відьом”. Там теж змушені були ставити свічки чортові, але політичний клімат проти України був усе-таки м'якший. Сашкова втеча до Естонії стала й порятунком од ускладнення його долі, й поворотним пунктом літературної біографії.

Мені здається, що він почувався дуже сиротливо, коли десь після двотисячного ми зустрілися в Дніпропетровську. Розповідав, що працює в обласній освітянській газеті. Мовляв, література не годувє, а десь же треба заробляти на хліб насущний. Був понурий і розгублений. А коли я випадково згадав Естонію, він ураз ожив. Почав розповідати чимось суголосні з англійськими естонські анекдоти, де гумор настільки тонкий, що не всі його розуміють. Читав прямо з пам'яті нові переклади естонських і фінських поетів. А потім, мовби згадавши щось, зів'яв і сумно сказав: “Хіба це комусь сьогодні потрібне?!”

Що я йому міг відповісти? Чим утішити? Хіба що мені хочеться вірити (але я не дуже в те вірив і не вірю сьогодні) в прихід нової політичної еліти, яка буде гуманітарно вихованіша, зрештою, просто цивілізованіша і, звичайно ж, не така злодійкувата. Та я промовчав, бо це звучало б аж надто наївно. Не Завгородньому подібне розповідати. Він сам прекрасно все розуміє і бачить безвиглядність нашої ситуації.

Після того ми не стрічалися. Навіть коли я був у Дніпропетровську, він лишався в своєму сільському засланні.

У нього є вірш, який починається словами:

Я майже заживо похований поет...

Там він говорить, що в нього бувають “дні — гіркий полин”.

Міг би навіть сказати, що не дні, а — роки.

Це було б точніше.

А завершується вірш так:

*Мого ж не дочекається плачу,
Я просто страшно, чуєте, мовчу!
Коли ж заговорю — почують всі,
І навіть ви — чи люди, чи мерці.*

Не заговорив.

Гордість і терпіння не дозволили.

А чи почуємо тихомовного й мовчкуватого Олександра Завгороднього — залежить од нас.

Як козаки воювали

Інна ТАРАСЕНКО,

канд. іст. наук

Нещодавно у видавництві “Кліо” побачила світ книжка “Як козаки Україну боронили” авторства докторів історичних наук, професорів — о. Юрія Мицика і Сергія Плохія. Перший із них — протоієрей УПЦ КП, заслужений діяч науки і техніки України, автор понад 1000 наукових праць; другий — директор Українського наукового інституту Гарвардського університету (США), лауреат Шевченківської премії, праці якого відомі за межами України, насамперед у США й Канаді.

Історія українського козацтва — одна з провідних тем у доробку науковців, і тому поява цього видання не випадкова. Феномен козацтва давно привертає увагу громадськості в незалежній Україні, але більшість статей і книг пишуть аматори. Їхні роботи в кращому випадку компілятивні, в гіршому — сповнені вигаданих сюжетів, побрехеньок у стилі барона Мюнхгаузена. Ця книжка написана на міцній джерельній основі, під час її створення використано архівні матеріали. Окремі її розділи видано в книжці “Як козаки воювали”, що вийшла у Дніпрі до 500-річчя українського козацтва, і її 67-тисячний наклад розійшовся за кілька днів.

У виданні розповідається про виникнення українського козацтва, його розквіт, загибель, вплив козацьких традицій на життя народу. Тут висвітлено військово-мистецтво козацтва, устрій і функції Запорозької Січі, роль козацтва в релігійному житті й культурі України тощо. Йдеться про боротьбу козаків проти іноземних агресорів і поневолювачів. Сьогодні це дуже актуальна тема у зв'язку з загарбницькою політикою РФ (Крим, Донбас).

Книжка містить багато ілюстрацій, тому знайомство з нею не розчарує читачів.

Хай здійсняться Софіїні мрії

162-річчя від дня народження видатної просвітительки, діячки УНР, нашої славетної землячки Софії Русової, вшановано на святій Чернігівській землі.

урочисті заходи, які розпочалися врученням премії імені С. Русової кращим освітянам, котрі втілюють у сучасне життя її світлі ідеї української національної школи. Урочиста концертна програма, проведення чудових майстер-класів ще раз наочно підтвердили необхідність цієї життєствердної педагогіки, котра виховує справжніх патріотів рідної України. Відбулося традиційне вручення у рамках проведення круглого столу посвідчене новим членом асоціації освітан імені С. Русової, зокрема Миколі Тимошику, доктору філології, професору, а також педагогам-новаторам, котрі втілюють у життя ідеї Софії Русової, зокрема з Києва, Славутича, Прилук, Чернігова.

Учасники підтримали пропозицію від чернігівської делегації домогтися, аби одна з центральних вулиць Чернігова була названа на честь Раїси Решетнюк, відомої артистки та громадської діячки, особистості, яка першою на Чернігівщині повертала до життя ім'я та спадщину Софії Русової. За її ініціативою було створено перший і єдиний пам'ятник С. Русовій. Р. Решетнюк тоді, на початку 90-х років ХХ ст., боролася за законотенілою прорадянською позицією деяких місцевих освітян, які нині на догоду кон'юктурі вважають самі себе видатними “русовофілами” та “софієзнавцями”.

Окрема подяка директору Ріпкинської гімназії ім. С. Русової, голові Асоціації освітян ім. С. Русової Наталії Корж та очолюваному нею педагогічному колективу за прекрасно організовані урочисті заходи.

Станіслав ЖУРАВЕЛЬ, історик-українознавець, просвітянин, голова Товариств ім. Б. Лепкого та ім. Г. Вашенка, м. Чернігів

У приміщенні Ріпкинської гімназії, що вже давно носить її ім'я, відбулися

Йосип МАРУХНЯК
Фото автора

Головна героїня вистави — підпільниця, донька місцевого священика Онуфрія Гайовського Люба (підпільне псевдо Рута), яка загинула від рук енкаведистів у січні 1954 року. На прем'єрі був присутній автор.

“Почалося все з того, що я прочитав книжку колишнього енкаведиста-офіцера Саннікова, — розповідає Богдан Стельмах. — Це були спогади про діяльність НКВД тут, на теренах Західної України. В одному епізоді йшлося про підпільницю Руту, яка “в центрі Львова двічі одвідалась гранатами”. Це мене дуже зацікавило, тому почав шукати інформацію про неї в націоналістичних газетах і скрізь, де тільки можна було. Коли вже трохи щось довідався, то поділився цим із товаришем, актором-закінченим Юрієм Брилинським. І знаєш що почув від нього? “Та це ж моя тітка!”... Так потроху назбирував ма-

теріал, згодом познайомився з братом Люби Володимиром. Вирішив написати п'єсу. Це було 10 років тому. Тоді ще жило багато людей, які були учасниками підпілля, які знали Любу Гайовську. Та й зараз про неї пам'ятають. Я написав, а до прем'єри довелося чекати довгих 10 років”.

Прем'єра відбулася на сцені місцевого клубу, або ж Народного дому, села Шоломия, ініціатором побудови якого був батько Люби, отець Онуфрій Гайовський.

Люба вступила до лав Юнацтва ОУН. Закінчивши у Львові другу українську гімназію, влаштувалася на роботу в Романівське лісництво, але дуже скоро, вже 1942 року, пішла у підпілля: ледве втекла від гестапівських облавників, які її розшукували. Відтоді для неї почалося повне небезпек життя підпільника. Маючи нахил до журналістики, пішла працювати у референтуру пропаганди. З 1945 року діяла під псевдонімом “Рута”. На своєму шляху підпільниця зустрічала і обходила не одну

Гостя з героїчного минулого

У селі Шоломия, що на Львівщині, відбулася прем'єра вистави “Стріла з Божого лука” за однойменною п'єсою Богдана Стельмаха.

смертельну небезпеку. На Святий Вечір 1947 року Рута разом із повстанським лікарем Ватрою, бойовиками охорони Вихором і Байраком завітала до батьківського дому. Їх несподівано оточили енкаведисти. Отцеві Гайовському дивом вдалося вивести з оточення повстанських гостей потаємним виходом. Цього ж року на Великдень група повстанців, серед яких була Рута, вступає в кривавий бій з енкаведистами в селі Ілєві. У тому бою полягло дев'ять підпільників. Тоді Руту поранили, але схопити її енкаведисти не змогли. Вона довго лікувалася від ран, тоді Руті допомагали кілька сільських дівчат: Марія Оприск, Дарія Федак, Віра Бабійчак.

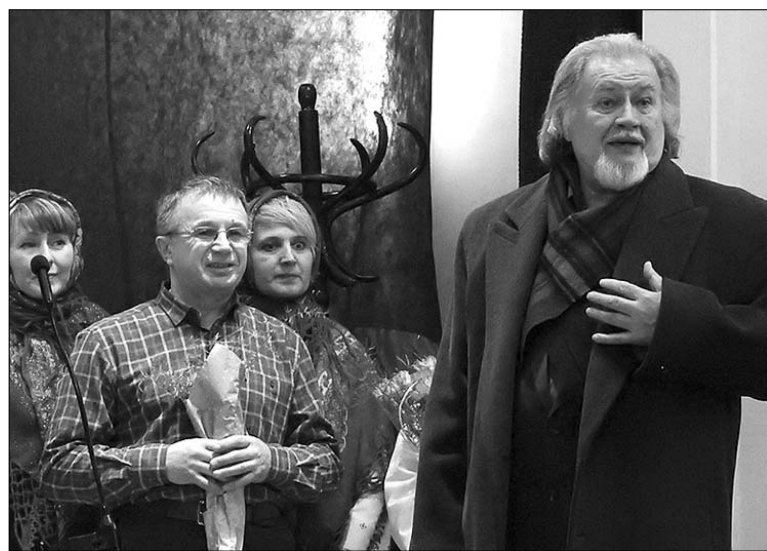
Люба Гайовська загинула у січні 1954 року — після дванадця-

ти років героїчної підпільної боротьби. Місце її перебування на підпільній квартирі зв'язкової Ірини Забузької на околиці Львова виказав зрадник. 28 січня 1954 року, на третій тиждень перебування Люби в Ірини Забузької, кадебісти прийшли на Львівську кондитерську фабрику, де працювала дівчина, забрали її і змусили вести до своєї хати. Прийшовши на місце, Ірина відімкнула двері, миттю увійшла всередину і зачинила їх на засув. Чекистів у хату не пустила і попередила Руту та охоронця про оточення. Друзі вирішили не здаватися живими. З будинку донісся спів “Ще не вмерла України ні слава ні воля...” і постріли, які обірвали їхні життя.

У Шоломії ще донині живуть люди, які пам'ятають Любу, ходи-

ли з нею до школи. Якнайкраще згадують в селі і про отця Онуфрія. З п'ятих його дітей троє стали до лав борців за незалежну Україну, двоє загинули героїчною смертю. Любин брат Богдан був партизаном-підпільником, заступником командира групи УПА “Південь” і загинув 6 січня 1947 року в лісі неподалік від свого села — на Святий вечір! Односельці перепоховали його на сільському цвинтарі уже в наш час, за незалежної України, а біля місцевої церкви відкрили пам'ятний знак Богданові Гайовському та його сестрі Любі. Родину отця Гайовського вивезли в Сибір.

Ця боротьба у 40–50-ті роки на наших теренах жила на сцені сільського клубу завдяки майстерності виконавців-аматорів Ярини Кокорудзь, Богдана Корницького, Ольги Захарко, режисера-постановника Богдана Кузика, яка нічим не поступалася грі професійних акторів. У п'єсі Богдана Стельмаха всього три дійові особи: підпільниця Рута, її охоронець Степан і зв'язкова Ірина (прототипами стали реальні історичні постаті Люба Гайовська, Мирон Мікльош, Ірина Забузька), але гру основних акторів вдало доповнили й допоміжні сцени, і місцевий жіночий вокальний ансамбль, який виконував старі щедрівки, які колись співали у Шоломії. А в залі були присутні представники родин Гайовських, Мікльошів і Забузьких, які були дуже вражені побаче-

— З чого почалася історія музею?

— 31 січня 1923 року була обрана комісія, яка поклала початок створенню нашого музею. Спочатку він задумувався як Український театральний музей. Уже в 60-ті роки створили відділи кіно і музики та українських народних інструментів.

Музей заснували при мистецькому об'єднанні “Березіль”, очолюваному видатним діячем українського театру Лесем Курбасом. Фондову колекцію започаткували матеріали з власного архіву одного з організаторів музею Василя Василька: близько 800 одиниць — головним чином негативи і фотографії. А вже 31 грудня 1923 року МО “Березіль” влаштувало першу виставку з експонатів музею.

Остаточою театральний музей при “Березолі” здобув собі право на життя, коли постановою Київського губернського виконкомом МО “Березіль” передали приміщення театру ім. В. Леніна (колишній театр М. Соловцова). У новому приміщенні музей мав три кімнати у фойє. Зимовий се-

Ірина ДРОБОТ: «Зберігаємо все, що називається театром»

Один із найстаріших музейних закладів країни — Музей театального, музичного та кіномистецтва України нещодавно відзначив своє 95-річчя. Про історію та сьогодення музею наша розмова з його директором — Іриною Дробот.

зон 1924–1925 рр. березільські музейники присвятили подальшому збиранню матеріалів і популяризації закладу. 1925 року вже проводили перші екскурсії.

1926 року “Березіль” як краший театр переїздить до тодішньої столиці України Харкова, а музейну колекцію передали під егіду історико-філологічного відділення Всеукраїнської академії наук, де на її основі організували Український театральний музей.

Зібрані матеріали колекції вперше представили відвідувачам уже через рік після відкриття музею — у листопаді 1927 р.

А 1980 року відкрили сучасну експозицію музею, в якій відтворена історія українського театру від його витоків до ХХ століття. Її наукову розробку здійснив Аркадій Матвійович Драк, на той час заступник директора з наукової роботи.

У важкі роки репресій, війни, застою співробітники музею зберегли багато експонатів, пов'язаних з Лесем Курбасом, іншими видатними діячами українського театру.

Цьогоріч нашому музею виповнилося 95. Маємо у своїх фондах 258 тисяч експонатів, це найбільший фонд по Києву, а можливо, й по всій Україні.

— *Напевне, вистачає проблем?*

— Хочеться мати виставковий і PR-відділи, збільшити кількість молодих науковців. На жаль, мало хто з молодих бажає працюва-

ти у музеях, тут маленька платня. Нас, музейників, мало цінують, і це проблема не лише нашого музею, а й усієї країни.

Маємо дуже великі фонди — чверть мільйона предметів, є чим пишатися і що показати. Якби ж ми могли розширити експозиційні площі! Але для цього не вистачає приміщень. Сподіваємось, що нас урешті помітять і дадуть більшу будівлю.

— *Чим запам'ятався 2017 рік?*

— Ми провели масштабну виставку до 130-річчя від дня народження Леся Курбаса “Курбас у Києві”. У рамках виставки відбувалися семінари і творчі зустрічі. Цьогоріч представляємо другу виставку — “Курбас у Харкові”, що експонується в ЄрміловЦентрі у Харкові. Цікаву виставку присвятили українському сценографу Михайлу Френкелю. У новоствореному виставковому залі представили Межигірський вертеп.

У нашій філії — Музеї Марії Заньковецької організували багато заходів: до 125-річчя співачки Марії Литвиненко-Вольгемут, виставку, присвячену режисеру Альфреду Федецькому, наукові читання, концерти.

— *Першим проектом 2018 року у Вашому музеї стала кінематографічна виставка у форматі 3D “До 100-річчя відновлення “...незалежної, Вільної, Суверенної Держави Українського Народу”. Який це проект?*

— Виставка демонструє кадри, світлини, рукописи, графічні твори та плакати на тему визвольних змагань 1917–1921 рр. переважно у технологічному форматі 3D. Кадри хронікальних фільмів (з архіву ЦДКФФА імені Г. С. Пшеничного), відреставрованих і вперше оброблених у 3D — основа документального проекту “Генерація волі”, прем'єрний показ якого відбувся на відкритті виставки, матеріали до документальних фільмів “Українська революція за спогадами Всеволода Петріва” і “Тризуб Нептуна” режисера Івана Канівця. Також презентували оригінальні стереозображення краєвидів Києва і Севастополя кінця XIX—початку ХХ століття, переведені у 3D формат, зразки комп'ютерної художньої обробки зображень бойових кораблів Чорноморського українського флоту із піднятими українськими прапорами у 1917–1918 роках авторства режисера презентованих фільмів. Доповнили виставку графічні роботи художника-постановника “Української революції...” В. Придатко-Доліна та серія плакатів “Військові підрозділи доби Перших визвольних змагань”, створені знімальною групою фільму на чолі з режисером І. Канівцем. Експонуються також документи Міністерства народної освіти Центральної Ради, надані ЦДАВОУ.

Уперше представили унікальні фондові рукописи, пов'язані з

діячами Української революції: листи від родин Грушевських і Стешенків, М. Старицької-Черняхівської, документи і листи Міністерства народної освіти Центральної Ради та інші свідчення неocenенно внеску українських культурних діячів у наближення, відновлення та розбудову “Незалежної, Вільної, Суверенної Держави Українського Народу”.

— *Які маєте творчі плани?*

— Весь рік виставковій проекті будуть присвячені 95-літтю музею. Відбудуватимуться зустрічі з відомими людьми. У жовтні проведемо наукові читання, присвячені цій темі. Готується ювілейна виставка українського сценографічного авангарду “Експеримент та експресія. Українська авангардна сценографія”.

Наступного року відзначитимемо 50-річчя відділу українських народних музичних інструментів. Відбудуться заходи, присвячені цій події. Можливо, проведемо їх спільно з Національним оркестром народних інструментів або з Державним Грузинським музеєм народної пісні та інструментів.

Активно співпрацюватимемо з художниками. Зокрема запланували виставку головного художника Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка Андрія Александровича-Дочевського.

Спілкувався
Едуард ОБЧАРЕНКО

Єднання залу і сцени

Едуард ОВЧАРЕНКО

У Національному академічному драматичному театрі ім. І. Франка вдвістип’ятдесяте показали виставу “Шельменко-денщик” Григорія Квіт-ки-Оснот’яненка, постановку якої здійснив Петро Ільченко. Прем’єра відбулася 15 жовтня 1999 року.

Майже 20 років ця вистава була й лишається однією з найпопулярніших у репертуарі театру. У цьому спектаклі поєдналися довершеність класичного твору, винахідливість режисерського мислення та вишуканість акторської майстерності. За роки, що минули від дня прем’єри, вистава побувала у численних гастрольних турне і по Україні, і за її межами, представляла мистецтво франківців на всеукраїнських і міжнародних фестивалях. Для багатьох акторів, які брали участь у виставі, вона стала доленосною.

Проте головним іспитом для її учасників стали покази “Шельменка-денщика” в червні 2016 року в містах Кремінне і Сватове в рамках мистецької акції “Український Донбас”. Тут гостре слово Шельменка, його народний гумор, азартна кмітливості з особливою силою стверджували життєдайність українського народу, який спроможний творити дива.

Про те, як народжувалася вистава, якою вона стала нині, наша розмова з митцями, що її створювали.

Петро Ільченко, заслужений діяч мистецтв України, режисер-постановник:

— Все, що створили українські класики, — це справжній подвиг. Тільки сильний народ у колоніальному існуванні зміг створити таку велику, різножанрову, глибоку за засобами виразності літературу і, зокрема драматургію. Українську класику глядач дуже любить. І це стосується не лише Києва та Львова. Коли Донецький український театр очолював Марко Бровун, там завжди були аншлаги. І зараз складно потрапити на українську класику в Херсоні чи Миколаєві, адже всі квитки викупують наперед. Тому я з особливим пієтетом працюю з українською п’єсою.

20 років тому один з акторів театру ім. Франка Євген Свиридюк готувався до 60-літнього ювілею. Шукали п’єсу до цієї події. Оскільки пан Євген — людина спортивна, то вирішили поставити “Шельменка-денщика”. З ескізами постановки ознайомився генеральний директор театру Михайло Захаревич, ідея йому сподобалася і майбутню постановку включили до плану.

Вистава постійно змінюється. Приміром, на початку другої дії йдеться про конфлікт між християнами та мусульманами. Дехто з артистів пропонував скоротити цей епізод, адже він зараз не на часі. Мені вдалося його відстояти. Коли почалася війна в Югославії, то цей уривок глядачі зустрічали оплесками, настільки він був гострий і точний. Коли ситуація у цьому регіоні нормалізувалася, відповідно інтерес глядачів до цього уривка зменшився. Тобто, в різні періоди епізоди геніальної п’єси можуть звучати гостріше, актуальніше.

За 19 років змінилося спілкування акторів і залу. Ми возили “Шельменка-денщика” до Львова і Севастополя, Вінниці і Мінська, Москви і Черкаса. Це різні глядачі, але я бачив, як актори ловлять енергетику залу. Заслуга багаторічного успіху

вистави — виконавці. Справжнім мотором-рушієм спектаклю є Шельменко у виконанні Анатолія Гнатюка.

Уже 250 разів Олексій Паламаренко зіграв Скворцова. Як правило, у фільмах і виставах цей персонаж ніколи не був помітною фігурою, а в нашій постановці Скворцов на рівні Шельменка, це збагатило виставу, додало їй ансамблевості.

Володимир Коляда в образі Шпака водночас добрий і деспотичний. Іраїда Царградська колоритно втілила образ сільської дами Фенні Степанівни. Також згадаю Валерія Дудника, Євгена Шаха, молодих акторів Віру Зіневич, Олену Яблучну, Ларису Красовську. І, звичайно, ж корифея нашого театру — Галину Яблонську. 19 років вона грає в цій виставі. Молодечий запал виходить саме від артистки, яка нещодавно відзначила 90-річчя.

Сценографію тоді робив студент другого курсу Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, вихованець Данила Лідера Олег Татаринов. Він створив оглядовий майданчик у саду, який постійно трансформується. І тому сценічний простір постійно нестандартний. В автора це просто сад Шпака, а в нас цей сад постійно змінюється, залежно від колізії і конфлікту. Це дуже важливо. Сьогодні Олег Татаринов — відомий митець, головний художник Київського академічного театру юного глядача на Липках.

Музичний супровід створювали разом з нашими театральними спеціалістами.

Анатолій Гнатюк, народний артист України, виконавець ролі Шельменка-денщика:

— На мене ця роль “звалилася”, як подарунок долі. Запросив зіграти Шельменка режисер вистави. Ми цікаво працювали над спектаклем, на сценічному майданчику завжди було весело у творчому розумінні цього слова.

Вдячний Петру Ільченку. Він із тих режисерів, які довіряють актору, мудрий стратег, заохочує під час роботи над роллю: щось зайве відсікає, цінне залишає. І так спільними зусиллями у нас вийшла дуже яскрава, весела, розумна вистава.

За ці роки змінився я, змінився мій персонаж. Як мінімум він подорослішав, а як максимум — помудрішав. Та все одно треба грати так, щоб глядач відчув і зрозумів. Можливо, навіть на підсвідомому рівні. Для цього й існує велика українська драматургія.

Наша вистава — сміх крізь сльози. Головний персонаж — символічний, знаковий герой для української літератури, українського народу. Шельменко, по суті, в неволі, але він викручується так, що залишає всіх, кого треба, в дурнях, знаходить правильну відповідь і перемагає.

Під час Другої світової війни вистава “Шельменко-денщик” у постановці Театру ім. Івана Франка найчастіше була на передовій. І це зрозуміло, бо коли Шельменко з будь-яких ситуацій виходив “сухим із води”, завжди був переможцем, то й солдат вірив, що з цієї м’ясорубки він повернеться живим.

Ми ніколи не думали, що Шельменко знову опиниться на передовій. Але так воно, на жаль, сталося. І коли ми отримали запрошення і можливість поїхати в АТО, а керівництво театру фінансово і технічно організувало цю підтримку, то дуже зраділи.

З виставою приїхали на Донеччину, до нас привезли бійців із передової. Ми спробували підняти їм настрій, розсмішити, додати оптимізму. І коли вони почали сміятися, коли з глядацької зали пішла надзвичайна хвиля позитивної енергії, коли відчули, що ми з глядачами — єдиний живий організм, то це було просто неперевершено. А після вистави ніхто не хотів розходитися. Ми з солдатами фотографувалися, розповідали якісь історії. Це були незабутні зустрічі.

Одкровення Анатолія Буртового

В Інституті міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка відкрили виставку живописця і графіка, заслуженого художника України Анатолія Буртового. Митець представив картини, написані протягом останнього року.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Фото автора

Майбутній художник народився в с. Гулі, що на Київщині. Навчався у Дніпропетровському художньому училищі та Київському поліграфічному інституті.

У своїй творчості поєднує традиції іконопису й українського народного мистецтва школи Михайла Бойчука і його наступників. Захоплюється історичною тематикою — епохою Трипільської культури, давньоукраїнськими міфами та легендами. Результатом творчої співпраці з відомим українським поетом Ігорем Римауком стала збірка віршів “Діва-Обида”, яку на Всеукраїнському конкурсі книги визнали найкращим виданням 2000 року.

2004 року за підтримки радіопрограми “Український час” відбулася виставка Анатолія Буртового “Чиста криниця” в Українському музеї-архіві ім. Патріарха Йосипа Сліпого у Монреалі.

Художник представляв в Україні інтереси Северина Палидовича, сценічне ім’я Ерка — українського співака зі США, який виконує український ліричний шансон. П’ять альбомів Ерка, що побачили світ в Україні, проілюстрував А. Буртовий.

Твори митця є у колекціях багатьох країн світу.

“Виставка є частиною великого проекту “Мистецька дипломатія”. Ці картини щодня можуть бачити студенти Інститутів міжнародних відносин і журналістики. Як відомо, мистецтво впливає на формування особистості. А завтра ця талановита молодь представлятиме Україну у світі”, — зазначила куратор виставки Ірина Олійник.

“Ці картини з глибоким змістом, вони сподобаються всім, хто завітає на виставку. Крім студентів експозицію зможуть побачити діти з усієї України, а також наукова еліта”, — підкреслив Валерій Копійка, директор Інституту міжнародних відносин.

“Сьогоднішня виставка для мене — велике свято і сповідь, адже ділюся сокровищем”.

венним. Тематика моїх робіт — історія, народні звичаї і традиції. Через знаки і символи, через експресію і фактуру намагаюся показати, як відчуваю час і простір.

Ми живемо в особливий час. Відбувається очищення, триває зміна форми, навколишнього світу. Просто не всі можуть про це сказати, але кожен відчуває внутрішнім світом. А я прагну відобразити у своїх роботах, — зізнався Анатолій Буртовий.

Письменниця і громадська діячка Олександра Виноградова подарувала художнику нову збірку своїх поезій і прочитала присвячений йому вірш. А заслужена артистка України Світлана Князева виконала кілька пісень творів на слова українських композиторів.

Темі духовності Анатолій Буртовий присвятив свої роботи — “Причастя”, “Трійця”, “Сільська Покрова”. Народно-поетична творчість стала поштовхом до написання картин “Давня Україна”, “Світ писанки”, “Мамай”. Філософські мотиви відчутні в полотнах “Поклик вічності”, “Семикрилка”, “Повітряний човен”, “Дорога”, “Просвітлення”. Багато хто з відвідувачів виставки звертає увагу на незвичні знаки гороскопа, створені художником, — “Риби” і “Овен”.

Аніматори несуть світові Шевченка

Анімаційна балада “Причинна”, створена за підтримки Держкіно за однойменним твором Тараса Шевченка, цього року візьме участь у двох міжнародних фестивалях: 18th Festival Internacional de Cine Lanzarote (Іспанія) та 13th Athens ANIMFEST (Греція). “Причинна” стала єдиною стрічкою, яка представить Україну на цих фестивалях 2018 року.

XIII Міжнародний анімаційний фестиваль в Афінах (Athens ANIMFEST) відбудеться з 15 до 21 березня 2018 року. Фестиваль існує з 2005 року. У семиденній програмі фестивалю аніматори з усього світу змагаються у конкурсних програмах або демонструють свої твори під час інших подій заходу. Переможці отримують нагороду фестивалю, які мають назву COTINOS: так називався вінок із гілок священного оливкового дерева, який отримував переможець стародавніх Олімпійських ігор.

XVIII Міжнародний кінофестиваль у Лансароте (Festival Internacional de Cine Lanzarote) відбудеться з 20 до 28 квітня цього року. Відбірники фестивалю цього року отримали 3076 заявок зі 111 країн світу, анімаційна стрічка-дебют Андрія Шербака “Причинна” стала однією з 97 картин, що змагатимуться у конкурсї фести-

валю. Для створеної за підтримки Держкіно картини це буде вже 12 фестиваль, у якому братиме участь “Причинна”.

“Війна розділяє закоханих. Наречена, не витримавши розставання, втрачає розум і помирає. Молодий повертається живим і неущкодженним, але, побачивши загибель коханої, розбивається на смерть. Однак, попри все, вони лишаються разом назавжди. Коло ненависті, що породжує війну, розриває нелегко. Чоловік мстить за вбиту жінку та дітей, матері мстять за втрачених синів, брати вбивають за вбитих сестер і побратимів. Ненависть породжує смерть, смерть породжує ненависть. І тільки любов дає життя і рятує. Про це говорить Тарас Шевченко у поетичній баладі “Причинна”, це хочу показати і я”, — зазначив Андрій Шербак, коментуючи запитання про ідею, яка спонукала його до створення цього твору.

Довідково: Фільм створено 2017 року, автор сценарію і режисер — Андрій Шербак, продюсер — Геннадій Кофман, виробництво кінокомпанії “МаГіКа-фільм” за фінансової підтримки Державного агентства України з питань кіно.

Підготувала
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Просвітяни вітають ювіляра

Лілія СЛЕДЗІНСЬКА,
голова Кременецького районного об'єд-
нання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

21 січня, напередодні державного свята Соборності, Кременецьке районне об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка щиро вітало старійшину нашого громадського гурту, учасника визвольних змагань у роки Другої світової війни на теренах Кременеччини — Олексія Бориса з його подвійним ювілеєм: 90-річчям від дня народження і 60-літтям подружнього життя.

Попри свій поважний вік, Олексій Борис із нами буває завжди і всюди: він серед нас у повстанському таборі в Антонівцях на Шумщині, біля криївки Гамалії в с. Стіжок, на місці нерівного бою з енкаведистами під Гурбами, під час вшанування пам'яті воїнів УПА, які загинули біля села Лідихів, на посвяченні пам'ятника “Борцям за волю України” в селі Кімната, під час відкриття пам'ятної дошки братам Мислинським на хуторі Вірля, разом із просвітянами біля пам'ятника в с. Дунаїв Герою Небесної Сотні Сашку Капіносу, в почесній варті під час відкриття і посвячення дубового хреста на місці загибелі останнього районного провідника армії УПА Орла в урочищі Воронуха тощо. Він з нами і в день написання диктанту національної єдності, і в дні нашої колективної діяльності.

Олексій Борис цікаво розповідає про співпрацю з братами Борисом, Ігорем та Олександром Мислинськими, з Борисом Ворочуком і його сестрами Тетяною та Зіною, з патріотично налаштованою молоддю села Савчиці та хутора Вірля на Кременеччині під час війни.

Особисто привітала ювіляра у місті По-

чаєві, де він нині мешкає, делегація кременецьких просвітян у складі Ярослави Мудрик і Олега Галайчука.

...Переді мною на столі лежить стара світлина 1942 року. На ній юнаки і дівчата, які народилися і зростали на маленькому хуторі Вірля, тоді Кременецького повіту Волинської губернії. Лише 12 садів. Щоб переконатись у тому, що в національно-визвольній боротьбі часів II Світової війни брали участь люди масово, погляньте на кількість зображених на світлині молодих людей.

У кожній хаті були учасники великого здвигу боротьби. Коли уважно роздивитися цю світлинку, то можна побачити вдаліні за лісовою галявиною тих, хто сюди прямував, а там далі зібралися діти, переважно хлопці, вони спостерігали за тим, що тут діється, адже по хутору Вірля пішла звістка, що командир повстанського загону (сотні) Борис Мислинський прибув здалеку, його довгенько не було вдома... На світлині зображені вчителька Тетяна Федорівна Ворочук, яка шойно закінчила Кременецьку гімназію і працювала у школі сусіднього села Кімната, біля неї — рідна і двоюрідна сестри Зіна та Ольга — зв'язкові армії УПА, брат Борис Ворочук, який у поході на схід загинув (сталося це під Славутю на Хмельниччині). Ліворуч наш сьогоднішній ювіляр — Олексій Борис, йому тоді було 15 років. Біля Олексія — Ігор та Олександр Мислинські, а праворуч на світлині — Борис Мислинський у повстанській військовій формі, він тоді уже був сотенним армії УПА і прибув із далеких Цуманських сіл, де “там далеко на Волині

Олексію Борису — 90!

зродилась армія УПА, щоби воскресла Україна й запанувала свобода”.

Дивуюсь, як могла зберегтись оця фотокартка в хаті Гафії Мислинської, тієї матері з хутора Вірля на Кременеччині, яка віддала боротьбі за волю України всіх своїх синів. Як не потрапила оця світлина до рук енкаведистів, які нищпорили тоді всюди. Якби знайшли, то спалили б хату і пустили б по світу матір, вивезли б у далекий Сибір на люті морози...

Це їй, Гафії Мислинській, присвятив свою поезію почесний громадянин нашого міста поет Дмитро Павличко.

Три сини

Неонілі Крем'янчанці

*Мати Гафія. Три сини. Три повстанці.
Три бандерівці збройні. Три свободи мечі.
Мамо, я знаю, як ви молилися й плакали вранці,
Коли виряджали дітей, як ридали за ними вночі.
Три брати, наче різні, та одна непокоя шалена,
Кров палахкотіла — і сліпнуть од неї лякливо хахли.
Мамо, я знаю, що ви цілували синів у рамена,
Як зброю взяли вони в руки й вмирати пішли.
Три сини, три, московськими зайдами вбиті,
Два сотенні, а третій — кулеметник роя.
Мамо, я знаю, що для них сорочки були вишиті,
Вишиті чорно-червоним, як сорочка мая.
Три сини, три Гафіїні з хутора Вірля,
Три сини твої, Господи, три криваві хрести.
Ти дав силу їм вийти на смерть, на широке*

прострілля,

Дай же сили й мені до свого хреста підійти.
4.IV.2017 р.

Олексій Борис серед учасників визвольної боротьби. 1942 р.

...Була зима 1942 року. 15-річний юнак Олексій Борис активно співпрацював з борцями за волю і незалежність рідного краю на теренах Кременеччини. Вони удвох з Олександром Мислинським копали криївки на хуторі і поза ним, допомагали господарчому Новосаду Григорію збирати продукти, шукати зброю, гуртували навколо себе молодь сусідніх сіл...

Минули роки. Всього було на віку нашого ювіляра. Вчився, працював. З простого робітника на підприємстві виріс у майстра-викладача Почаївського вищого професійного коледжу. Яким педагогом був пан Олексій, свідчить такий факт: на ювілей — 90-річчя від дня народження вчителя прибула аж із Харкова Лілія Благовірна, уродженка с. Кімната. Вона працює на одному з металургійних заводів і продовжує справу учителя. Та не тільки вона. З усіх куточків України прибули вдячні учні до Почаєва, щоб подякувати за добро, яким він обдаровував їх упродовж багатьох років.

Олексій Борис — щасливий чоловік! У 30 років одружився з 20-річною красунею із села Савчиці — Олександрою Барабаш. Удвох прожили 60 років. У них двоє синів. На долю Петра і Павла, які побачили світ в одну годину 1960 року, випали тяжкі випробування. Їх силою погнали на чужу війну в Афганістан, були поранені й нагороджені чужою владою медаллю “За відвагу”.

Під час Революції Гідності Павло Борис з 24-річним сином Василем були на Майдані від початку і до кінця. 18 лютого 2014 року, перед розстрілом Небесної Сотні, Павло Борис був поранений осколками від гранати... Друзі врятували йому життя.

Отак і живуть батьки і діти однієї з українських родин. Живуть з Україною в серці і великою любов'ю до людей та світу. І якщо хтось каже, що Олексій Борис — людина похилого віку і пора відпочивати, я заперечую. Пан Олексій ще не вичерпав за 90 років фізичні й духовні сили. Спілкуєшся з ним і відчуваєш, що, якби “сурми заграли” і “час розплати” настав би, Олексій Борис взяв би зброю до рук, бо ще не навоювався, не нажився, не напрацювався, не намилювався красою рідної землі.

Вірюмо в те, що наш побратим ще довго тішитиме усіх своєю активною громадсько-патріотичною діяльністю.

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2018

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 76

на 1 місяць	14 грн 56 коп.	на півроку	80 грн 90 коп.
на 3 місяці	42 грн 25 коп.	на рік	159 грн 20 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Володимир ЖИГУН

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,
вул. Сім'ї Сосніних, 3.
Загальний наклад у лютому — 12 800
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

